

ایینه پژوهش

سال سی و پنجم، شماره پنجم
آذر دی ماه ۱۴۰۳
ISSN:1023-7992

دوماهنامه نقد کتاب، کتاب شناسی و
اطلاع رسانی در حوزه فرهنگ اسلامی

۲۰۹

۲۰۹

دوماهنامه
آینه پژوهش

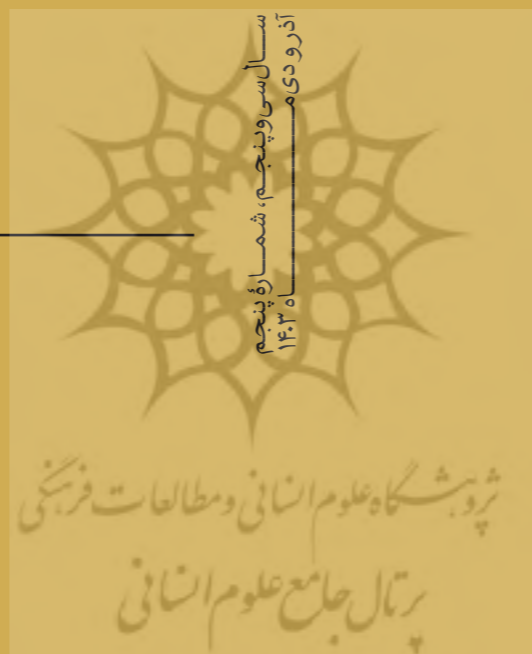
Ayeneh-ye- Pazhoohesh

Vol.35, No.5 Dec 2024 - Jan 2025

A bi-monthly journal exclusively
review & information dissemination

209

dedicated to book critique, book
in the field of Islamic culture

چاپ نوشت (۱۶) | نسخه شناسی مصاحف قرآنی (۲۱) | کرامات و احوالات
غریبه | امکان سنجی استفاده نفسییر عیاشی از کتاب القراءات سیاری |
سفرنامه های به زبان اردو درباره ایران | آینه های شکسته (۶) | چند اطلاع
تراثی درباره حیات علمی عالم و ادیب امامی | اشعار تازه یاب از شاعران
دوره قاجار با استناد به نشریات آن عصر (۲) | برهان المسلمین | پیک
معتمد | نامه ای از محقق طوسی و بحثی لغوی درباره یک عبارت |
خراسانیات (۲) | یادداشت های لغوی و ادبی (۲) | نقد تصحیح دیوان امیر
عارف چلبی | طومار (۸) | تکملة اللطائف و نزهة الطرائف (متنی فارسی از
سده ۵ ق) | گشت و گذاری در «میراث ادیبان شیعه» | طلوع و غروب یک
نشریه | نگاهی انتقادی به کتاب الفصوص فی علم النحو و تطبیق
قواعد علی النصوص | نکته، حاشیه، یادداشت

پیوست آینه پژوهش | سبک کار مورخان حرفه ای در تاریخ نگاری اسلامی پیش از عصر تألیف

مجدد جلیسه | مرتضی کریمی نیا |
رسول جعفریان | امیرحسین
خوردوش | ایلا عبیدی | حیدر
عیوضی | رسول جزینی | زقیه
فراهانی | امیرحسین آقامحمدی |
سیدمحمدحسین | میرفخرزایی |
امیدحسین نژاد | آریا طیب زاده |
میلاد بیگلر | سیدعلی
میرافشاری | علی زاد | بهروز
ایمانی | پرینسا سنجابی |
مردم شیرازی | جواد آسه | علیرضا
خرابی | آریا طیب زاده |
سپهر رمضانپور | اصفهانی

پرتال
دوماهنامه
آینه پژوهش
Jap.isca.ac.ir

چاپ نوشت (۱۶)

مطبوعات ایران

اولین فهرست از کتاب‌های چاپی عربی در ایران به قلم سعید نفیسی

مجید جلیسه

| ۷-۶۳ |

۷

آینه پژوهش | ۲۰۹
سال ۳۵ | شماره ۵
آذر و دی ۱۴۰۳

شهرتگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

چکیده: مؤلف در مقاله حاضر ضمن ارائه اطلاعاتی از اولین فهرست‌های منتشرشده و دست‌نویس از کتاب‌های چاپی ایران، به معرفی اولین فهرست از کتاب‌های چاپی عربی ایران می‌پردازد که به قلم سعید نفیسی نگاشته و منتشر شده است و ضمن ارائه متن کامل این اثر، اطلاعات کتابشناختی آن را در پاورقی تکمیل و تشریح می‌نماید.

کلیدواژه‌ها: فهرست‌نگاری، کتاب‌های چاپی ایران، سعید نفیسی، مطبوعات ایران، کتاب‌های عربی، چاپ سنگی، چاپ سربی.

Notes on Publishing Books (16)

Iranian Press: The First List of Printed Arabic Books in Iran by Saeed Nafisi

Majid Jalisch

Abstract: In this article, the author provides information on the first published and manuscript lists of printed books in Iran, focusing on the first list of printed Arabic books in Iran, written and published by Saeed Nafisi. The article includes the full text of this work, with bibliographic details and clarifications provided in footnotes.

Keywords: Bibliography, printed books in Iran, Saeed Nafisi, Iranian press, Arabic books, lithographic printing, Lead-Type Printing.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

چاپ و نشر کتاب در ایران دوره قاجار تا دهه‌ها، تکنولوژی جدید بر مدار سنتی کهن بود. باوجود اینکه این تکنولوژی کاملاً وارداتی بود و حتی در ابتدای ورود به ایران استادکاران آن نیز یا از غرب به ایران آمده و یا ایرانیانی تحت تعلیمات استادکاران غربی بودند؛ اما شگفت آنکه چهارچوب کتاب‌های منتشره چه با تکنیک چاپ حرفی (سربی) و چه با تکنیک چاپ سنگی، همگی بر مدار سنت کهن کتاب‌سازی و کتاب‌آرایی ایرانی و اسلامی تنظیم و انتشار یافته است.

کتاب‌های چاپی در آن روزگار بر خلاف آنچه در غرب و حتی برخی از کشورهای همسایه شایع بود فاقد صفحه‌عنوان، فهرست مطالب و نمایه بودند. خواننده نمی‌توانست اطلاعاتی چون نام کتاب، نویسنده، ناشر، محل نشر و یا چاپخانه را براحتی در کتاب پیدا کند و این قبیل اطلاعات در بیشتر موارد بنا بر همان سنت قدیمی توسط کاتب و یا حروفچین به صورت ترقیمه در انتهای کتاب حروفچینی و یا کتابت می‌گردید.

در گاهواره چاپ کتاب ایران طراحان حروف، حروف‌ریزان، حروفچین‌ها، چاپخانه‌داران، کاتبان و ... همگی بیشتر از آنکه مترصد آموزش و یا تقلید آنچه در غرب تجربه شده بود باشند، به فکر پیاده‌سازی همان سنت‌های قدیمی کتاب‌سازی و کتاب‌آرایی و یا در حال آزمون و خطا برای ابداع روش‌های بومی و ایرانیزه چاپ و نشر کتاب بودند.

از طرفی دیگر می‌توان گفت که در چند دهه آغازین صنعت چاپ، عمده تمرکز و توجه ایرانیان برای آشنایی با این تکنولوژی و توسعه چاپ و نشر کتاب است. کتاب‌سازی، صفحه‌آرایی، صحافی، ویرایش، نمایه‌سازی و بسیاری از موضوعات اینچنینی بر منوال آنچه در غرب مرسوم بود یا شناخته شده نبودند و یا فاقد اهمیت بودند.

همچنین در این دوره هیچ نشانی از ثبت و ضبط اطلاعات آثار چاپی در ایران وجود ندارد و عملاً تا مدتی طولانی آگاهی و اطلاعات منسجم و مدونی درخصوص کتاب‌های چاپ شده در شهرهای ایران به چشم نمی‌خورد. این برهوت اطلاعاتی تا جایی شوره‌زار است که حتی شخصی مانند محمدحسن خان اعتمادالسلطنه (۱۲۵۶-۱۳۱۳ق) - که اهل کتاب و تاریخ‌نگار و بعدها وزیر انطباعات است هم در کتاب‌های خود مانند تاریخ منتظم ناصری^۱

۱. تاریخ منتظم ناصری: ۱۵۴۰/۳.

و یا المآثر والآثار^۱ وقتی سخن از تاریخ چاپ و نشر کتاب می‌کند، اطلاعات او حداقلی و حتی اشتباه است و هیچ آگاهی درستی از سرآغاز نشر کتاب و آثار منتشره در کشور ایران در اختیار ندارد.

اینگونه باید عنوان نمود که در دهه‌های اولیه ظهور صنعت چاپ هیچ متن و یا سندی که مشخصاً برای شناسایی و یا معرفی کتاب‌های چاپی اولیه به نگارش درآمده باشد در دسترس نیست. این در حالی است که اولین چاپخانه‌های ایران، عمدتاً حکومتی و یا وابسته به حکومت بوده‌اند، و از قرار معلوم نه حکومت مترصد ثبت و ضبط اطلاعات آثار منتشره بوده و نه چاپخانه‌داران اطلاعاتی از آنچه چاپ کرده‌اند را بدرستی ثبت و ضبط و ارائه نموده‌اند.

اولین فهرست کتاب‌های چاپی ایران

با وجود آنکه ایرانیان سوابق قابل توجهی در دانش کتابشناسی و فهرست‌نگاری داشتند، اما این سوابق و تجربیات در دنیای پساچاپ بسیار حداقلی و اندک است و چنانچه اشاره نمودیم ایرانیان دوره قاجار در مواجهه با تکنولوژی چاپ در یک بهت و حیرت اولیه به سر می‌بردند، و پرداختن به موضوعاتی چون فهرست‌نگاری و ثبت و ضبط اطلاعات آثار چاپی ایران نه به ذهن آنها می‌رسید و نه به جهت پرداختن به تکنولوژی چاپ فرصت و توانی برای اینگونه موضوعات داشته و نه احتمالاً ضرورتی برای اینکار احساس می‌نمودند.

با همه این تفاسیل برخی از شیوه‌های اطلاع‌رسانی و یا ثبت و ضبط اطلاعات آثار منتشره در ایران آهسته آهسته مرسوم و به کار گرفته می‌شود، هرچند بیش از یک قرن طول می‌کشد تا این آموزه‌ها شکلی اصولی و آکادمیک به خود بگیرد.

بعد از معاهدات صلح میان ایران و امپراطوری روسیه و تثبیت سفارتخانه و کنسولگری‌های این امپراطوری در ایران، روس‌ها و روس‌تباران بیشتری به ایران رفت و آمد نمودند و یکی از نتایج این رفت و آمدها خرید کتاب‌های خطی و چاپی منتشره در ایران و انتقال آن به کتابخانه‌های عمومی و خصوصی و یا موزه‌های امپراطوری روسیه بود.

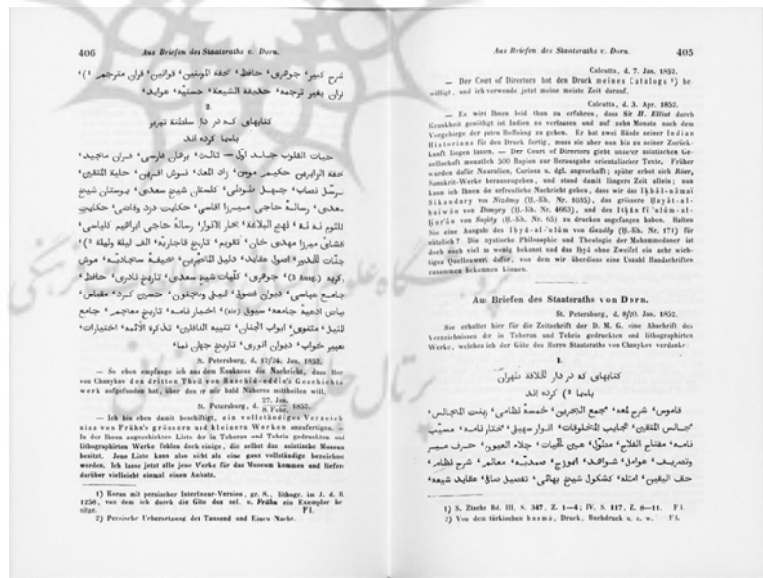
کتابخانه آکادمی موزه آسیایی سنت پترزبورگ اولین کتابخانه در جهان است که فهرستی از آثار چاپ شده ایرانی خود، آنها را به شکلی مجزا و تفکیک شده منتشر می‌نماید. انتشار

این فهرست را مدیون یکی از شرق‌شناسان پرکار و تأثیرگذار آن دوران یعنی یوهان آلبرت برنهارد دُرن (۱۸۸۱-۱۸۰۵ م.)^۱ هستیم.

او آشنایی و علاقه فراوانی به نسخ خطی، شناسایی و فهرست‌نگاری آنها داشت و در سال ۱۸۴۴ م. به سمت ریاست کتابخانه عمومی سلطنتی منصوب می‌گردد.^۲ دُرن همچنین طی سال‌های ۱۸۶۰-۶۱ م به ایران سفر کرده و از استان‌های مازندران و گیلان نیز بازدید و اطلاعات فراوانی از این مناطق به دست می‌آورد.

اولین بار دُرن طی یک نامه به مجله انجمن شرقی آلمان که در سال ۱۸۵۲ م/۱۲۶۸ ق در این مجله چاپ و منتشر می‌گردد، فهرست اجمالی ۸۴ عنوان کتاب چاپ سنگی و سربی منتشره در تبریز (۴۸ عنوان) و طهران (۳۶ عنوان) که در آکادمی موزه آسیایی سن‌پترزبورگ موجود است ارائه می‌دهد. (تصویر شماره ۱)

Aus Briefen des Staatsraths von Dorn. Bernhard Dorn. Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, 1852, P. 405-46.

تصویر ۱. نامه برنهارد دورن به مجله انجمن شرقی آلمان، ۱۸۵۲ م.

1. Johannes Albercht Bernhard Dorn.

۲. جهت آشنایی اجمالی یا ارجوع کنید به: دایرة المعارف مستشرقان: ۲۱۷.

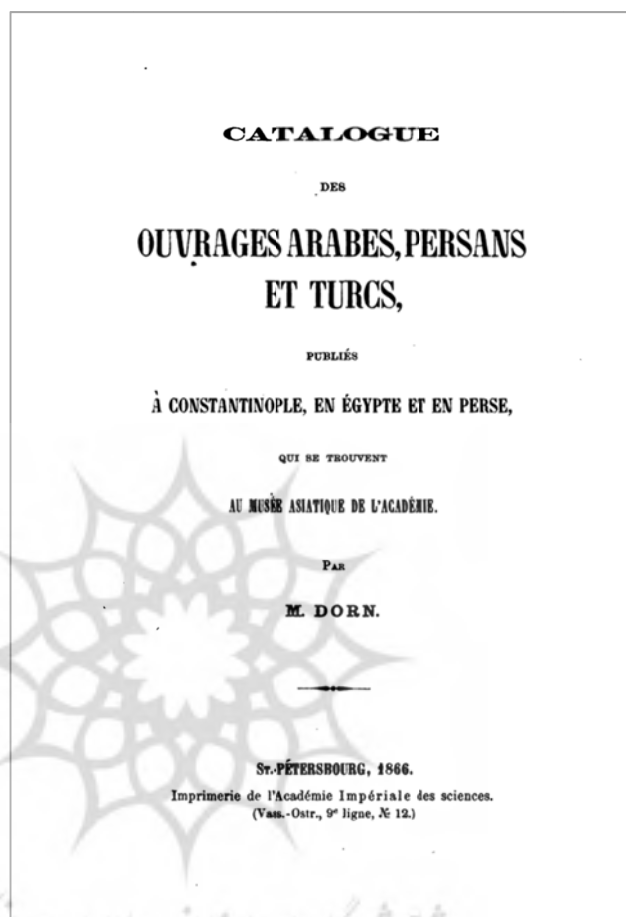
حدود چهارده سال بعد درن فهرستی از کتاب‌های چاپی کتابخانه آکادمی موزه آسیایی سنت پترزبورگ تدارک می‌بیند که شامل کتاب‌های چاپی ترکی، عربی و فارسی منتشره در قسطنطنیه، مصر و ایران است.

در این فهرست کتاب‌ها ابتدا بر اساس مکان چاپ (قسطنطنیه، مصر و ایران) تفکیک و بعد از آن در ذیل هر مکان به صورت موضوعی فهرست شده‌اند. دسته‌بندی موضوعی این فهرست در بخش ایران آن به قرار زیر است:

۱. الهیات؛ ۲. فقه؛ ۳. امام حسین علیه السلام، واقعه کربلا و تعزیه؛ ۴. فلسفه، منطق و غیره؛
۵. تعبیر خواب؛ ۶. تاریخ؛ ۷. کیهان‌شناسی جغرافیا؛ ۸. ریاضی؛ ۹. پزشکی؛
۱۰. جانورشناسی؛ ۱۱. ضرب المثل‌ها؛ ۱۲. بلاغت؛ ۱۳. ترسل و نامه‌نگاری؛ ۱۴. شعر؛
۱۵. داستان؛ ۱۶. فقه اللغه؛ ۱۷. متفرقه

از جمله اشکالات این دسته‌بندی موضوعی اینست که برخی موضوعات مانند فقه، تاریخ، ریاضی، پزشکی و ... به صورت کلی درج گردیده و برخی دیگر مانند ضرب المثل‌ها، ترسل و نامه‌نگاری، جانورشناسی و ... جزئی‌تر و ریزموضوع ثبت شده است. همچنین اشکالات واضح و غیرقابل اغماض دیگری نیز در دسته‌بندی موضوعی فهرست به چشم می‌خورد. مثلاً کتاب *أحسن القصص ملامعین جویی* در ذیل موضوع الهیات آمده در حالی که مربوط به بخش اخبار و قصه‌هاست و یا کتاب *نخبه* در ذیل بخش الهیات آمده در حالی که می‌بایست در ذیل موضوع فقه قرار می‌گرفت و یا با وجود آنکه درن موضوعی با عنوان امام حسین علیه السلام برای واقعه کربلا و تعزیه در نظر گرفته است، اما کتاب *الدهوف علی قتلي الطفوف ابن طاووس* یا کتاب *مقتل ابی مخنف* در ذیل موضوع الهیات آمده است. همچنین کتاب *شرح الجدید علی تجرید العقاید قوشچی* در حالی که در بخش الهیات آورده شده، که کتاب *شوارق الالهام فی شرح تجرید الکلام عبدالرزاق لاهیجی* در بخش فلسفه، منطق و غیره آمده است. و یا کتاب *منتهی المقال فی احوال الرجال ابوعلی* که کتابی رجالی است در بخش تاریخ آمده است.

دُرَن سعی نموده که با درج علامت (*) کتاب‌های چاپ سربی و سنگی را از یکدیگر تمییز دهد. اما در برخی موارد نتوانسته تکنیک چاپ کتاب‌ها را به درست تشخیص دهد و چندین کتاب چاپ سربی در این فهرست فاقد علامت ستاره هستند.

۱۳

آینه پژوهش | ۲۰۹
سال ۳۵ | شماره ۵
آذر و دی ۱۴۰۳

تصویر ۲. تصویر روی جلد فهرست کتاب‌های عربی، فارسی و ترکی منتشره در قسطنطنیه، مصر و ایران موجود در موزه آسیایی سن پترزبورگ منتشره به سال ۱۸۶۶م.

در فهرست دُرن در مجموع می‌توانیم فیلدهای اطلاعاتی چون عنوان کتاب، نام پدیدآورنده، سفارش‌دهنده، تاریخ تالیف، محل چاپ، تاریخ چاپ، تعداد صفحات، روز و ماه و سال چاپ کتاب را رؤیت کنیم. اما گزارش‌های ارائه شده در همه کتاب‌ها دارای نظم مشخصی نبوده و برخی کتاب‌ها تنها دارای دو یا سه گزاره اطلاعاتی هستند.

Le Musée Asiatique en 1865. Bernhard Dorn. Bulletin de l'Académie Impériale des Sciences de St. Pétersbourg, 1866, pp. 199-213.

این فهرست به سال ۱۸۶۶م/۱۲۸۲ق ابتدا در بولتن آکادمی علوم امپراتوری روسیه در سن پترزبورگ منتشر می‌گردد و در همین سال به صورت مستقل و با مشخصات زیر نیز در سنت پترزبورگ چاپ می‌شود.

Catalogue des ouvrages arabes, persans et turcs, publ. a Constantinople, en Egypte et en Perse, que se trouvent au musee asiatique de l'academie. Bernhard Dorn. Saint-Petersbourg, Imprimerie de l'Académie Impériale des sciences, 64p, 1866.

اولین فهرست چاپی ایران در دوره قاجار

اولین فهرست چاپی منتشره در ایران دوره قاجار، فهرست نشاط است. علت اشتها این فهرست به نشاط بدین جهت است که این فهرست در انتهای کتاب گنجینه نشاط نوشته عبدالوهاب معتمدالدوله نشاط (۱۱۷۵-۱۲۴۴ق) منتشره به سال ۱۲۸۲ق چاپ و انتشار یافته است. نویسنده و تنظیم کننده این فهرست مشخص نیست اما کتاب گنجینه به همت حاج موسی تاجر طهرانی^۱ که از جمله تجار معروف و فروشندگان کتاب بوده چاپ و منتشر گردیده و بعید نیست که این فهرست توسط او و یا به سفارش او تنظیم و منتشر شده باشد. (تصویر شماره ۳)

این فهرست اولین بار توسط دوست و استاد ارجمندم جناب آقای پرفسور اولریش مارزولف^۲ در کتاب ارزشمند تصویرسازی داستانی در کتابهای چاپ سنگی معرفی می‌گردد،^۳ که البته بعد از آن طی مقالات و کتاب‌های دیگر نیز مجدد معرفی و بازچاپ می‌شود.^۴

۱. حاج محمد موسی بن آقاعلی بن حاج ابوالحسن طهرانی (۱۲۴۱-۱۳۱۲ق) از جمله تاجران سرشناس روزگار خود بود که کتاب‌های دیگری نیز همچون بحار الأنوار محمد باقر بن محمد تقی مجلسی (۱۰۳۷-۱۱۱۱ق) منتشره به سال ۱۲۶۹ق و کتاب أنوار التنزیل وأسباب التأویل نگاشته عبدالله بن عمر بیضاوی (۶۸۵-۲ق) منتشره به سال ۱۲۷۲ق و یا کتاب أنوار النعمانیة نگاشته نعمت الله بن عبدالله جزایری (۱۰۵۰-۱۱۱۲ق) به سال ۱۲۸۰ق و... به سفارش او چاپ و انتشار یافته است.

2. Ulrich Marzolph.

3. narrative illustration in persian lithographed books, 65-67.

۴. از آنجمله این فهرست ذیل عنوان «فهرست نویسی و کتابفروشی» به قلم استاد مرحوم ایرج افشار در این کتاب به چاپ می‌رسد:

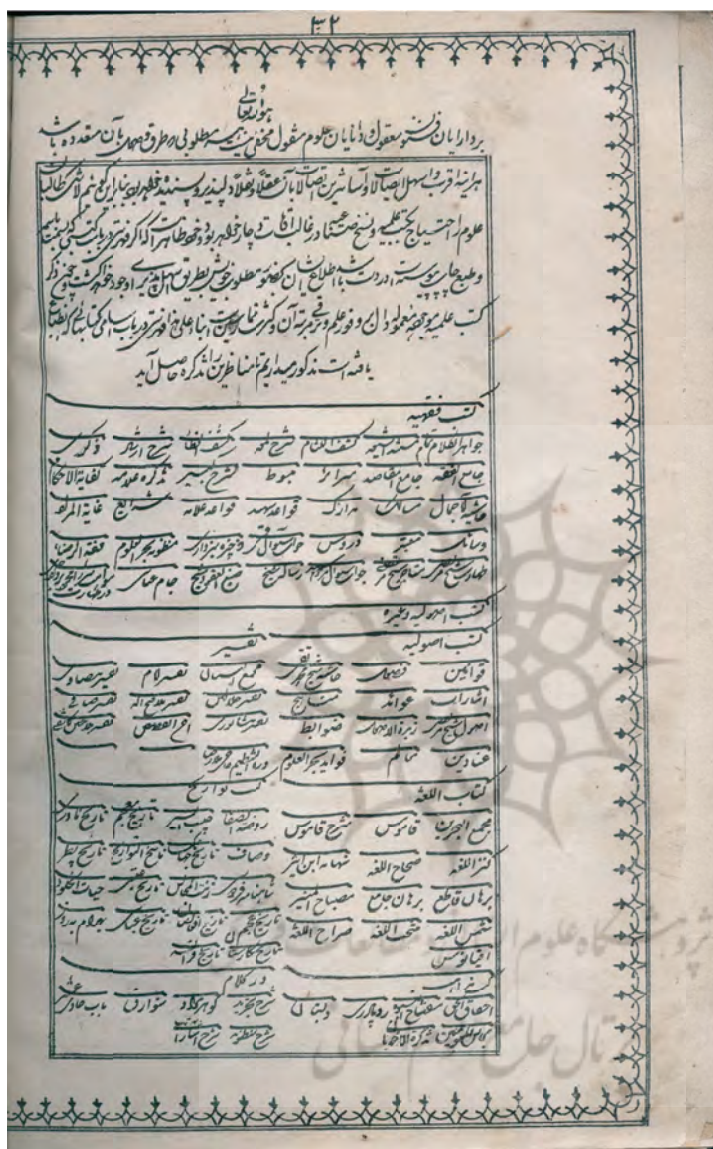
فهرست حاضر اولین فهرست منتشر شده از کتاب‌های چاپی ایران در دوره قاجار است. در این فهرست با یک تقسیم‌بندی موضوعی ابتدائی و ساده سعی شده تا خوانندگان کتاب را نسبت به آنچه در ایران چاپ و در کتابفروشی‌ها در دسترس است آگاه نمایند. فهرستی تنها با یک گزاره اطلاعاتی و آنهم عنوان کتاب، که تنها می‌توانیم حدس بزنیم که در آن روزگار چاپ شده و در کتابفروشی‌های تهران موجود بوده است. در این فهرست ۳۳۰ عنوان کتاب به صورت نامگو در ۲۴ رده موضوعی زیر قرار گرفته‌اند:

۱. فقهیه؛ ۲. اصولیه و غیره؛ ۳. تفسیر؛ ۴. اللغه؛ ۵. تواریخ؛ ۶. مذاهب؛ ۷. کلام؛ ۸. طب و غیره؛ ۹. ادبیه؛ ۱۰. منطق؛ ۱۱. معانی و بیان؛ ۱۲. نحو؛ ۱۳. صرف؛ ۱۴. رجال؛ ۱۵. هیئت، حساب و نجوم، هندسه، جغرافیا و سیاق؛ ۱۶. بحارالانوار؛ ۱۷. کشف و تعبیر خواب؛ ۱۸. احادیث و اخبار و غیره؛ ۱۹. علم عروض؛ ۲۰. ادعیه و غیره؛ ۲۱. مصیبت؛ ۲۲. دیوانات؛ ۲۳. قصه و حکایات؛ ۲۴. بچه‌خوانی

غلام حسین بن مهدی مستوفی ملقب به افضل الملک و متخلص به المعی (۱۲۷۹-۱۳۴۸ق) که مستوفی اول دیوان و مترجم دارالترجمه ناصری بوده، به اشاره و تحت حمایت محمد حسن خان اعتمادالسلطنه (۱۲۵۶-۱۳۱۳ق) وزیر انطباعات و مترجم مخصوص ناصرالدین شاه مجموعه‌ای در چهار جلد و مشتمل بر ۲۸۳۸ صفحه با نام کراسه المعی گردآوری می‌کند که مشتمل بر یادداشت‌ها، فواید، رساله‌ها، فرمان‌ها، بریده جراید و... است. او در بخشی از این کتاب ذیل عنوان «فهرست کتبی که در ایران به طبع رسیده است» فهرستی نامگو از ۴۱۰ عنوان کتاب چاپی منتشره در ایران در ۲۳ موضوع ارائه می‌کند. (تصویر شماره ۴) این موضوعات شامل عناوین ذیل است:

۱. فقه؛ ۲. اصول؛ ۳. تفسیر؛ ۴. لغت؛ ۵. تواریخ؛ ۶. تعبیرنامه؛ ۷. عروض؛ ۸. طب؛ ۹. ادبیه؛ ۱۰. مذهبی؛ ۱۱. کلام و حکمت؛ ۱۲. صرف؛ ۱۳. رجال؛ ۱۴. هیئت، حساب، هندسه؛ ۱۵. منطق؛ ۱۶. معانی بیان؛ ۱۷. نحو؛ ۱۸. احادیث و اخبار فارسی؛ ۱۹. ادعیه؛ ۲۰. مصیبت؛ ۲۱. اشعار؛ ۲۲. قصص و حکایات؛ ۲۳. متفرقه

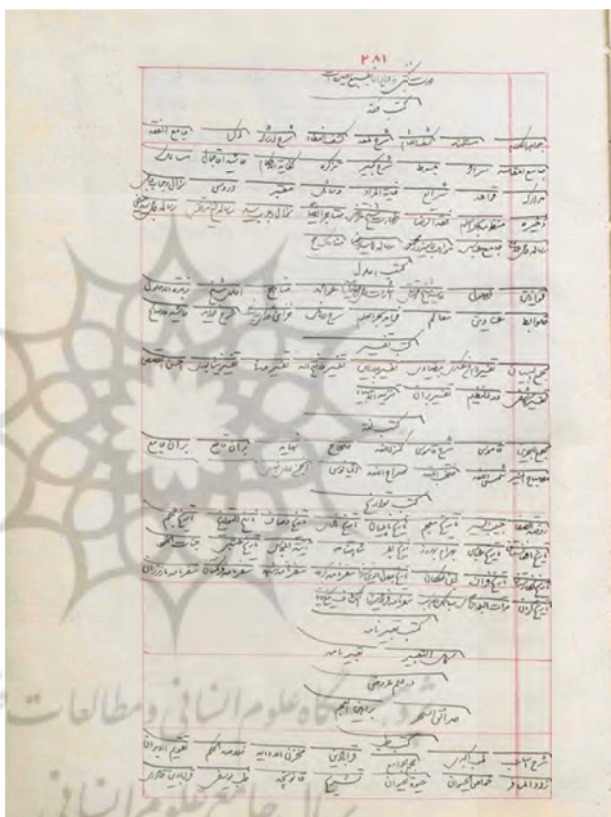
کتابفروشی: یادنمای پنجمین سال درگذشت بابک افشار، به خواستاری ایرج افشار، با همکاری عبدالحسین آذرنگ، علی دهباشی، سیدفرید قاسمی، نادر مطلبی کاشانی، رضا یکرینگان، تهران، انتشارات خجسته، ۱۳۸۷، صص ۶۲۹-۶۴۰.

تصویر ۳. صفحه آغازین فهرست نشاط منتشره به سال ۱۲۸۲ق در کتاب گنجینه نشاط

با مقایسه فهرست گنجینه نشاط و فهرست کراسه المعی می توان اینگونه بیان نمود که هردو از منظر دسته بندی موضوعی بسیار بهم شبیه و قابل تطبیق هستند. چنانچه به نظر می رسد که افضل الملک با فهرست نشاط آشنایی داشته و این فهرست را از روی فهرست نشاط تکمیل و ارائه نموده است.

موضوع دیگری که با نگاه به فهرست افضل‌الملک می‌توان عنوان کرد این است که سنت فهرست‌نگاری کتاب‌های چاپی همچنان بر منوال همان سنت فهرست‌نگاری نسخه‌های خطی در ایران بوده و اثر و تأثیری از سبک فهرست‌نگاری غربی به صورت حرفه‌ای در میان نیست.

تصویر ۴. صفحه آغازین فهرست کتاب‌های چاپی در کراسه‌المعی (کتابخانه مجلس ش ۹۴۵۰)

مطبوعات ایران اولین فهرست از کتاب‌های چاپی عربی در ایران

انتشار فهرست نشاط و نگارش فهرست کراسه‌المعی نشان می‌دهد که نوعی نیاز به احصاء و اطلاع از کتاب‌های چاپی منتشره در ایران به دلایل متعدد وجود داشته است اما به نظر می‌رسد که این نیاز و آگاهی آنقدر زیاد و همه‌گیر نبوده تا آنگونه که در کشورهای اروپایی و غربی مرسوم بوده منتج به نگارش کتابشناسی‌هایی ملی گردد.

با این حال آشنایی با کتاب‌های منتشره در ایران برای بسیاری از پژوهشگران و اهل علم در خارج از ایران جذاب و حائز اهمیت بوده است، آنچنان که آناستاس کرملی (۱۸۴۶-۱۹۴۷م) کشیش و روزنامه‌نگار عراقی که سردبیری مجله «لغة العرب» را عهده‌دار بود، در شماره‌ای از این مجله بیان می‌کند که:

«بسیاری از محققان غربی و شرقی از ما درباره آثار چاپ شده در ایران می‌پرسند و ما پاسخی برای این سؤال نداریم، چرا که فهرستی از این کتاب‌ها در دست نیست ... لذا من از دوست عزیزم جناب آقای سعید نفیسی که از مشاهیر دانشمندان ایران است تقاضا نمودم که فهرستی از آنچه در ایران چاپ شده همراه با اسامی نویسندگان و سال چاپ آنها بنویسد و او فهرست مختصری در این خصوص تنظیم نمود که البته فوائد زیادی دارد و ما آنرا در اینجا چاپ می‌کنیم تا اهل علم و دانش از آن بهره‌مند گردند»

فهرست مختصری که سعید نفیسی تنظیم و برای این مجله ارسال نموده در سال ۱۳۰۹ شمسی با مشخصات زیر در ذیل بخش «باب المشاركة والانتقاد» و با عنوان «مطبوعات ایران» چاپ و انتشار پیدا می‌کند.

- «مطبوعات ایران»، لغة العرب، السنة السنته الثامنة، الجزء ۷، رجب ۱۳۴۹، صص ۵۴۹-۵۵۵.
- «مطبوعات ایران (تتمه)»، لغة العرب، السنة الثامنة، الجزء ۸، شعبان، ۱۳۴۹، صص ۶۲۵-۶۲۷.

«مطبوعات ایران» را باید اولین فهرست منتشره از کتاب‌های چاپی عربی ایران و دومین فهرست منتشره از کتاب‌های چاپی ایران بعد از فهرست نشاط دانست. نفیسی در این فهرست در ذیل یک تقسیم‌بندی موضوعی اطلاعاتی از قبیل عنوان کتاب، نویسنده، مکان نشر و سال نشر را ارائه می‌دهد. تقسیم‌بندی موضوعی نفیسی بدین قرار است:

- ۱- کتب الدین والحکمة والعرفان؛ ۲- کتب الأخبار والأحادیث؛ ۳- کتب الفقه والأحكام؛ ۴- کتب الأصول؛ ۵- کتب الأدب واللغة العربية؛ ۶- کتب العلمية؛ ۷- کتب التراجم والتاریخ والبلدان

فهرست نفیسی فاقد مقدمه‌ای از او در معرفی این فهرست و چگونگی جمع‌آوری این اطلاعات و دسته‌بندی و شیوه تنظیم آن است. البته با مرور این فهرست مشخص است که او در این فهرست دو محدودیت جغرافیایی یعنی صرفاً کتاب‌های منتشره در ایران و محدودیت زمانی، یعنی ارائه اطلاعات کتاب‌های چاپی تا انتهای دوره قاجار را برای تنظیم این فهرست در نظر گرفته است. نفیسی هیچ اشاره‌ای به تکنیک چاپی کتاب‌ها نکرده است، هرچند غالب کتاب‌ها با تکنیک چاپ سنگی منتشر شده و البته در این میان آثاری نیز با تکنیک چاپ سربی منتشر گردیده که وی در فهرست معرفی نموده است. قدیمی‌ترین کتاب معرفی شده در این فهرست کتاب الاشارات الاصول نگاشته محمدابراهیم بن محمدحسن کرباسی (۱۱۸۰-۱۲۶۲ق) است^۱ که در سال ۱۲۴۵ق و در تهران به شیوه چاپ سربی منتشر شده است و آخرین کتاب از لحاظ تاریخ انتشار نیز کتاب القواعد الفقهیه تألیف محمد مهدی بن حسین خالصی کاظمی (۱۲۷۶-۱۳۴۳ق) که در سال ۱۲۴۳ق در مشهد به چاپ رسیده است.

هرچند محدوده زبانی این فهرست تنها کتاب‌های عربی است اما در این میان برخی کتاب‌های فارسی مانند رمز العرفان نوشته علی بن مهدی لاهیجی و ارشاد العوام محمدکریم بن ابراهیم کرمانی و یا کتاب لطائف غیائی که در این مقاله به اشتباه با عنوان اسرار التنزیل درج گردیده نیز آمده است.

سال نشر در برخی از کتاب‌های معرفی شده قابل اعتماد نیست و قدری کم و یا زیاد است و همچنین در ثبت برخی از عناوین کتاب‌ها نیز اشتباهاتی دیده می‌شود که البته این اشتباهات می‌تواند توسط حروف چین نشریه لغة العرب بر متن عارض شده باشد.

جدول خطا و صواب عناوین کتاب‌ها

شماره رکورد	عنوان غلط	عنوان درست
۱۹	رموز العرفان	رمز العرفان
۸۱	مخزن الفوائد	مخزن الفرائد في أصول العقائد

۱. قابل ذکر است که اولین کتاب عربی منتشره در ایران قرآن منتشره به سال ۱۲۴۲ق است که با تکنیک چاپ سربی در تهران چاپ و منتشر می‌شود و کتاب الاشارات دومین کتاب چاپی عربی در ایران به‌شمار می‌آید.

شماره رکورد	عنوان غلط	عنوان درست
۸۷	المنیف	المنصف من الکلام علی مغنی ابن هشام
۹۲	جوامع الفقه	جوامع الفقیه
۹۸	رسائل الشیعة	وسائل الشیعة
۱۱۸	النافع	مختصر النافع
۱۱۹	نهج الیقین	منهج الیقین

عدم تشخیص درست موضوعات کتاب از جمله اشکالاتی است که مکرر در این مقاله به چشم می خورد. و البته در تکمله این فهرست که در پاورقی آن آمده این اشکالات تصحیح گردیده است. در این کتاب در مجموع ۱۸۹ عنوان کتاب معرفی شده است که به احتساب دفعات چاپ های این عناوین این تعداد به بیش از ۲۰۰ چاپ می رسد. قابل توجه است که این تعداد کتاب، نمونه ای بسیار اندک از کتاب های عربی چاپ شده در ایران دوره قاجار است که همین موضوع یکی از بزرگترین ضعف های این مقاله به شمار می رود.

هرچند روش و شیوه تدوین این فهرست توسط نفیسی برای ما روشن نیست اما می توان احتمال داد که این مقاله در حقیقت فهرستی از کتاب های چاپی عربی موجود در کتابخانه شخصی سعید نفیسی است که به صورت اجمالی و نامگو تنظیم و برای نشریه لغة العرب ارسال شده است. فهرست حاضر هرچند از جهت کتابشناسی و یا تاریخ چاپ و فرهنگ از درجه اهمیت کمی برخوردار است، اما از جهت گاه شماری تاریخ فهرست نگاری و کتابشناسی کتاب های چاپی ایران بسیار حائز اهمیت است و از جمله تلاش ها و نگرش هایی به شمار می رود که کمتر از دو دهه بعد منتج به نگارش کتابشناسی ملی ایران می گردد.

شیوه تنظیم فهرست حاضر

شیوه باز نشر مقاله «مطبوعات ایران» در این سلسله از چاپ نوشت بدین صورت است که ابتدا متن مقاله به صورت کامل حروفچینی گردیده و بعد از آن سعی شده است که با توجه به اطلاعات ارائه شده و قراین موجود اطلاعات تکمیلی هر عنوان از کتاب ها در پاورقی ارائه گردد.

اطلاعات تکمیلی ارائه شده عنوان کتاب، موضوع، عناوین دیگر، اسامی مستند شده پدیدآورندگان اعم از (ماتن، شارح، نویسنده، مفسر، سرمایه‌گذار، مصحح، مهتم، کاتب و...) مکان چاپ، چاپخانه، تعداد مجلدات، سال نشر و تکنیکی که کتاب با آن چاپ و منتشر شده را شامل می‌گردد.

مطبوعات ایران

(لغة العرب) يسألنا كثير من علماء الغرب والشرق عن المصنفات المطبوع في ديار ايران فيكون جوابنا اننا نجهل ما فيها من المطبوعات لأننا لم نعر على قوائم تذكرها ولا تذكر ائمانها وهكذا يحرم العلماء انفسهم مشتري تلك المؤلفات كما أن اصحاب المطابع لا يستفيدون كثيرا مما اصدروه فتكون الخسارة في الطرفين وقد التمسنا من حضرة صديقنا العزيز سعيد نفيسي أحد علماء ايران المشاهير أن يكتب لنا ما يعرف من تلك المطبوعات مع اسماء مؤلفيها و سني طبعها فأقام لنا قائم مختصرة في هذا المعنى لكنها جزيلة الفوائد و ها نحن اولاء نطبعها هنا ليستفيد منها حضنة العلم و يجلبوها لأنفسهم ان شاءوا فدونكها:

۱- كتب الدين والحكمة والعرفان

- [۱] أجوبة المسائل، للحاج السيد كاظم الرشتي، طهران، ۱۲۷۶.
- [۲] الاحتراز، للحاج الشيخ محمد الخالصى، طهران، ۱۳۴۰.
- [۳] احقاق الحق، للقاضي نورالله الحسيني المرعشي الشوشتری، طهران، ۱۳۱۲.

۱. مجموعة الرسائل (شيخيه)

نویسنده: رشتی، محمد کاظم بن محمد قاسم (۱۲۱۲-۱۲۵۹ق.).

کاتب: تبریزی، محمد بن علی محمد

[تبریز]: بی‌جا، ۴۷۳ص، رحلی، ۱۲۷۶ق. چاپ سنگی

۲. الاحتراز عن مفتريات حسن الإيجاز في اثبات اعجاز القرآن (کلام شيعه)

نویسنده: خالصى زاده، محمد بن محمد مهدی (۱۳۰۸-۱۳۸۳ق)

[تهران]: بی‌جا، ۲۱۰ص، [۱۳۴۱] چاپ سنگی

۳. احقاق الحق وابطال الباطل (کلام شيعه)

نویسنده: شوشتری، نورالله بن شريف الدين بن منده (۹۵۶-۱۰۱۹ق.).

اولین چاپ این کتاب در سال ۱۲۷۳ق در تهران به شیوه چاپ سنگی منتشر شده است که نسخه‌های فراوانی از آن در کتابخانه‌های ایران موجود است. اما از این چاپ (۱۳۱۲ق) نسخه‌ای شناسایی ننمودم.

- [۴] اسرار التنزیل، للامام فخرالدین الرازی، طهران ۱۳۰۰.^۱
- [۵] الاسفار، للحاج الملاهادی السبزواری، طهران.^۲
- [۶] أنوار التنزیل، للقاضی ناصرالدین عبدالله البیضاوی، طهران، ۱۲۸۲.^۳
- [۷] تفسیر التبیان، لأبی البقاء النحوی الرازی، ۱۲۷۶.^۴
- [۸] تفسیر الجلالین، لجلال الدین السیوطی و جلال الدین الحلّی، طهران، ۱۲۷۶.^۵
- [۹] تفسیر سورة الواقعة، لصدرالدین الشیرازی، طهران.^۶

۱. کتاب حاضر ترجمه‌ای از کتاب اسرارالتنزیل و به زبان فارسی است.
ترجمه اسرار التنزیل (کلام اهل سنت)
عنوان فرعی: لطائف غیائی
نویسنده: فخرالدین رازی، محمد بن عمر بن حسین، مکنی به ابوعبدالله (۵۴۴-۶۰۶ق.).
مترجم: غیائی
مصحح: تهرانی، محمد مهدی بن ملاآقابزرگ (قرن ۱۴)
کاتب: تفرشی کبردانی، نصرالله (قرن ۱۴)
تهران: چاپخانه علی‌قلی خان قاجار، نسخ، ۱۷۰ ص، وزیر، ۱۳۰۱ق. (چاپ سنگی)
۲. الأسفار الأربعة (فلسفه اسلامی)
نویسنده: صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم، ملقب به صدرالدین (۹۷۹-۱۰۵۰ق.).
تهران: بی‌جا، ج ۴، رحلی، ۱۲۸۲ق. چاپ سنگی
۳. أنوار التنزیل وأسرار التأویل (تفاسیر اهل سنت)
مفسر: بیضاوی، عبدالله بن عمر بن محمد، مکنی به ابوسعید، ملقب به ناصرالدین (؟-۶۸۵ق.).
کاتب: خوانساری، محمدعلی بن محمد رضا (قرن ۱۳ق.).
تهران: بی‌جا، ۴۶۹ ص، رحلی، ۱۲۸۲ق. چاپ سنگی
۴. التبیان فی اعراب القرآن (علوم قرآنی)
مفسر: عکبری، عبدالله بن حسین، مکنی به ابوالبقاء (۵۳۸-۶۱۶ق.).
به اهتمام: فخار تهرانی، موسی (قرن ۱۳ق.).
کاتب: سمیرمی زنوزی اصفهانی، علی اصغر بن عبدالجبار، مکنی به ابوالحسن (قرن ۱۴ق.).
تهران: چاپخانه عبدالمحمد بن علی لواسانی تهرانی، ۴۰۴ ص، رحلی، ۱۲۷۶ق. چاپ سنگی
۵. این کتاب به ضمیمه کتاب قبلی یعنی «التبیان» چاپ و منتشر شده است.
۶. از این کتاب دو چاپ با مشخصات زیر سراغ داریم که اولی به صورت مستقل و دومی به ضمیمه آثار دیگر ملاصدرا چاپ و انتشار یافته است:
تفسیر سورة الواقعة (تفاسیر شیعی)
مفسر: صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم، ملقب به صدرالدین (۹۷۹-۱۰۵۰ق.).
تهران: بی‌جا، ۱۷۵ ص، جیبی، ۱۳۱۳ق. چاپ سنگی
تفسیر سورة الواقعة (تفاسیر شیعی)

- [۱۰] تفسیر، صدرالدین الشیرازی، طهران.^۱
- [۱۱] التفسیر الكبير، للامام فخرالدین الرازی، فی ۸ مجلدات، ۱۳۰۹.^۲
- [۱۲] تنزیه الأنبیاء، للسید مرتضی علم الهدی، تبریز، ۱۲۹۰.^۳
- [۱۳] جوامع الکلم، للشیخ احمد الأحسانی، تبریز.^۴
- [۱۴] جواهر القرآن، للامام محمد الغزالی الطوسی، طهران.^۵
-
- مفسر: صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم، ملقب به صدرالدین (۹۷۹-۱۰۵۰ق.).
به اهتمام: شیرازی تهرانی، احمد بن محمد علی (قرن ۱۴ق.).
تهران: بی‌چا، ۲۳ ص.، رحلی، ۱۳۲۲ق. چاپ سنگی
۱. مجموعه‌ای از تفاسیر سوره‌های مختلف توسط ملاصدرا در سال ۱۳۲۲ق چاپ و انتشار یافته است که مشخصات آن در شماره قبلی ذکر شده که این سوره‌ها عبارتند از: ۱. تفسیر سوره فاتحه الكتاب؛ ۲. تفسیر سوره البقرة؛ ۳. تفسیر سوره الحديد؛ ۴. تفسیر آیه النور؛ ۵. تفسیر سوره الم سجده؛ ۶. تفسیر سوره یس؛ ۷. تفسیر سوره الواقعة؛ ۸. تفسیر سوره الجمعة؛ ۹. تفسیر سوره الطارق؛ ۱۰. تفسیر سوره الضحی؛ ۱۱. تفسیر سوره الأعلى؛ ۱۲. تفسیر سوره زلزال؛ ۱۳. تفسیر آیه وتری الجبال؛ ۱۴. تفسیر آیه الكرسي.
۲. مفاتیح الغیب (تفاسیر اهل سنت)
عنوان دیگر: التفسیر الكبير
مفسر: فخر رازی، محمد بن عمر، ۴۵۴۴-۶۰۶ق.
این کتاب اولین بار در بولاق به سال ۱۲۷۹-۱۲۸۹ق در ۶ مجلد چاپ و منتشر می‌شود و تا زمان نگارش این مقاله توسط سعید نفیسی هیچ چاپی از این کتاب در ایران منتشر نشده است. رکه: فهرست آثار چاپی امام فخر رازی، کامران فانی، مجله معارف، شماره ۷، تیر ۱۳۶۵، صص ۲۷۷-۲۸۴.
۳. تنزیه الأنبیاء (کلام شیعه)
نویسنده: علم الهدی، علی بن حسین بن موسی کاظم (۳۵۵-۴۳۶ق.).
کاتب: تبریزی، عبدالرحیم بن محمد تقی (قرن ۱۴ق.).
تبریز: چاپخانه حاج ابراهیم بن احمد تبریزی، ۱۸۹ ص.، خشتی، ۱۲۹۰ق. چاپ سنگی
۴. جوامع الکلم (شیخیه)
نویسنده: احسائی، احمد بن زین‌الدین بن ابراهیم (۱۱۶۶-۱۲۴۲ق.).
به سرمایه: افشار تبریزی، سلیمان بن شمشال (قرن ۱۳ق.).
کاتب: روضه خوان تبریزی، عبدالحمید (قرن ۱۳ق.).
کاتب: خوشنویس تبریزی، احمد بن محمد (قرن ۱۴ق.).
تبریز: چاپخانه مشهدی حاجی آقا بن احمد آقا باسمه چی تبریزی، ج ۲، ۷۱۳+ ۳۲۴ ص.، رحلی، ۱۲۷۳ق و ۱۲۷۶ق. چاپ سنگی
۵. دو چاپ از این کتاب سراغ داریم:
• جواهر القرآن (تفاسیر اهل سنت)
مفسر: غزالی، محمد بن محمد بن احمد، مکنی به ابو حامد، ملقب به زین‌الدین (۴۵۰-۵۰۵ق.).
تهران: بی‌چا، ۱۰۸ ص.، وزیری، ۱۳۰۱ق. چاپ سنگی

- [۱۵] جواهر القرآن، للمحمود بن محمد العلوي الحافظ التبريزي، تبريز، ۱۲۸۷.^۱
- [۱۶] الجوشن الكبير، للحاج الملاهادي السبزواري، ۱۲۸۱.^۲
- [۱۷] رسائل، صدرالدين الشيرازي، طهران، ۱۳۰۲.^۳
- [۱۸] الرق المنشور في تفسير آية النور، لحسين بن مرتضى اليزدي، تبريز، ۱۳۰۰.^۴
- [۱۹] رموز العرفان، لعلي اللاهيجي الحائري، اصفهان، ۱۳۲۹.^۵

• جواهر القرآن ((تفاسير اهل سنت))

- نويسنده: غزالي، محمد بن محمد بن احمد، مكنى به ابوحامد، ملقب به زين الدين (۴۵۰-۵۰۵ق.).
تهران: بي جا، ۲۹۶ ص.، وزيرى، ۱۳۲۵ق. چاپ سنگى
- ۱ جواهر القرآن في علوم الفرقان (علوم قرآنى)
نويسنده: سلطان القراء تبريزى، محمود بن محمد، ملقب به سلطان القراء (قرن ۱۳ق.).
تبريز: چاپخانه آقامهدى سيد، ۲۰۷ ص.، خشتى، ۱۲۸۷ق. چاپ سنگى
۲. شرح الأسماء الحسنى (دعاها)
عنوان فرعى: شرح دعاء للجوشن الكبير
نويسنده: سبزواري، هادى بن مهدى، متخلص به اسرار (۱۲۱۲-۱۲۸۹ق.).
به اهتمام: تاجر كاشانى، محمد حسين بن رمضان على (قرن ۱۴ق.).
مصحح: كاشانى، ابوالقاسم (قرن ۱۳ق.).
كاتب: تاجر كاشانى، محمد حسين بن محمد جعفر، متخلص به طوبى (قرن ۱۴ق.).
- تهران: چاپخانه محمدتقى بن عبدالمحمد تهرانى، نستعليق و نسخ، ۲۸۸ ص.، وزيرى، ۱۲۸۳ق. چاپ سنگى
به ضميمه اين كتاب آثار ۱. تعليقه على شرح الدعاء الجوشن الكبير؛ ۲. شرح دعاء الصباح؛ ۳. تعليقه على شرح دعاء الصباح نیز آمده است.
۳. رسائل (فلسفه اسلامى)
نويسنده: صدرالدين شيرازى، محمد بن ابراهيم، ملقب به صدرالدين (۹۷۹-۱۰۵۰ق.).
تهران: چاپخانه ميرزاعباس، ۲۷۷ ص.، وزيرى، ۱۳۰۲ق. چاپ سنگى
- مشمول بر اين آثار است: رساله في الحدود؛ ۲. رساله في اتصاف الماهية بالوجود؛ ۳. رساله في التشخص؛
۴. رساله في سريان الوجود؛ ۵. رساله في القضا و القدر؛ ۶. رساله في الواردات القلبية؛ ۷. رساله في الحشر؛
۸. خلق الأعمال؛ ۹. اكسير العارفين في معرفة طريق الحق واليقين
۴. الرق المنشور ولوامع الظهور في تفسير آية النور (تفاسير شيعى)
مفسر: طباطبايى يزدي، حسين بن مرتضى بن احمد (?-۱۳۰۷ق.).
كاتب: تبريزى، محمدعلى بن محمدحسن (قرن ۱۴ق.).
تبريز: بي جا، ۳۵۲ ص.، خشتى، ۱۳۰۰ق. چاپ سنگى
۵. رمز العرفان (فارسى-اخلاق اسلامى)
نويسنده: لاهيجى حائرى تهرانى، على بن مهدى (?-۱۳۴۶)
كاتب: گلپايگانى، محمدتقى بن محمدحسن
[اصفهان]: بي جا، ۲۴۱ ص.، خشتى، ۱۳۲۹ق. چاپ سنگى

- [۲۰] الشافعی، للسید مرتضی علم الهدی، طهران، ۱۳۰۱.^۱
[۲۱] شرح آیه الكرسي، للسید کاظم الرشتی، تبریز، ۱۲۷۱.^۲
[۲۲] شرح التجريد، لعلاء الدين القوشجي، طهران، ۱۲۷۴.^۳
[۲۳] شرح العرشية، للشيخ أحمد الاحسائي، تبریز، ۱۲۷۹.^۴
[۲۴] شرح العرشية، لصدرالدين الشيرازي، طهران، ۱۲۷۱.^۵

۱. الشافعی في الامامة وابطال حجج العامة (کلام شيعه)

ويسنده: علم الهدی، علی بن حسین بن موسی کاظم (۳۵۵-۴۳۶ق.)
به اهتمام: موسوی خوانساری، محمدصادق بن ابوالقاسم (قرن ۱۴ق.)
کاتب: خوانساری، علی اکبر بن محمدصائب (قرن ۱۴ق.)
تهران: بی جا، ۲۹۵ ص،، رحلی، ۱۳۰۲ق. چاپ سنگی

۲. شرح آیه الكرسي (تفاسیر شيعی)

عنوان فرعی: تفسیر آیه الكرسي

نویسنده: رشتی، محمدکاظم بن محمدقاسم (۱۲۱۲-۱۲۵۹ق.)

به سرمایه: افشار تبریزی، سلیمان بن شمخال (قرن ۱۳ق.)

مصصح: ملاعلی

دستیار چاپ: علی

دستیار چاپ: عبدالعلی

تبریز: بی جا، ۱۱۷ ص،، وزیری، ۱۲۷۱ق. چاپ سنگی

۳. شرح تجريد الكلام (کلام شيعه)

نویسنده: فاضل قوشچی، علی بن محمد (?-۸۷۹ق.)

کاتب: افشار قزوینی، علی بن عباس (قرن ۱۴ق.)

ایران: بی جا، رحلی، ۱۲۷۴ق. چاپ سنگی

به ضمیمه رساله های ۱. شرح تجريد الكلام؛ ۲. حاشیه شرح تجريد الاعتقاد (دوانی)؛ ۳. حاشیه شرح تجريد

الاعتقاد (دشتکی)؛ ۴. حاشیه شرح تجريد الاعتقاد (باغنوی)؛ ۵. تعلیقات شرح تجريد الكلام؛ ۶. اثبات الله

(حسینی استرآبادی)

۴. شرح حکمة العرشية (فلسفه اسلامی)

عنوان فرعی: شرح عرشیه؛ تعلیقه شیخ احمد بن زین الدین احسای علی الرسالة العرشیه صدرالدين شيرازي

ماتن: صدرالدين شيرازي، محمد بن ابراهيم، ملقب به صدرالدين (۹۷۹-۱۰۵۰ق.)

شارح: احسای، احمد بن زین الدین بن ابراهیم (۱۱۶۶-۱۲۴۲ق.)

کاتب: محمد هاشم (قرن ۱۴ق.)

تبریز: چاپخانه میرزا علی خوشنویس تبریزی، ۳۴۷ ص،، وزیری، ۱۲۷۹ق. چاپ سنگی

۵. شرح حکمة العرشية (فلسفه اسلامی)

عنوان فرعی: شرح عرشیه؛ تعلیقه شیخ احمد بن زین الدین احسای علی الرسالة العرشیه صدرالدين شيرازي

ماتن: صدرالدين شيرازي، محمد بن ابراهيم، ملقب به صدرالدين (۹۷۹-۱۰۵۰ق.)

- [۲۵] شرح فصوص الحکم، لداود بن محمود القیصری، طهران، ۱۲۹۹.^۱
- [۲۶] شرح القصیة، للسید کاظم الرشتی، طهران، ۱۲۷۰.^۲
- [۲۷] شرح منازل السائرین، لعبدالرزاق الکاشانی، طهران، ۱۳۱۵.^۳
- [۲۸] شرح المنظومة، للحاج الملاهادی السبزواری، طهران.^۴

- شارح: احسائی، احمد بن زین الدین بن ابراهیم (۱۱۶۶-۱۲۴۲ق.).
کاتب: طباطبایی اردستانی، محمدرضا بن ابوالحسن (قرن ۱۳ق.).
تهران: چاپخانه آقامیرزا محمدرضا بن حاج میرزا کریم نوری، رحلی، ۱۲۷۱ق. چاپ سنگی
۱. شرح فصوص الحکم ابن عربی (عرفان)
ماتن: ابن عربی، محمد بن علی بن محمد، مکنی به ابوبکر، ملقب به محی الدین (۵۶۰-۶۳۸ق.).
شارح: قیصری، داود بن محمود (?-۷۵۱ق.).
به امر: نجم الدوله اصفهانی، عبدالغفار بن علی محمد، ملقب به نجم الدوله (۱۲۵۵-۱۳۲۶ق.).
به امر: کاشانی، محمد حسن بن محمد علی بن عبدالباقی (قرن ۱۴ق.).
به اهتمام: نقاش شیرازی، عباس (?-۱۳۰۴ق.).
به اهتمام: محلاتی، اسدالله
کاتب: محمد حسین (قرن ۱۳ق.).
تهران: چاپخانه مدرسه دارالفنون، ۴۹۴ ص.، وزیری، ۱۲۹۹ق. چاپ سنگی
۲. شرح قصیده عبدالباقی افندی (شعر عربی)
عنوان فرعی: شرح القصیة اللامیة؛ شرح اللامیة
شاعر: فاروقی، عبدالباقی بن سلیمان (۱۲۰۴-۱۲۷۸ق.).
شارح: رشتی، محمد کاظم بن محمد قاسم (۱۲۱۲-۱۲۵۹ق.).
به امر: صدر تبریزی، محمد شفیع بن محمد جعفر (قرن ۱۳ق.).
کاتب: طالقانی، نظر علی بن محمد هادی (قرن ۱۳ق.).
تهران: چاپخانه آقامیرزا محمدرضا بن حاج میرزا کریم نوری، ۴۰۶ ص.، رحلی، ۱۲۷۰ق. چاپ سنگی
۳. شرح منازل السائرین (عرفان)
ماتن: انصاری هروی، عبدالله بن محمد بن علی، مکنی به ابواسماعیل (۳۹۶-۴۸۱ق.).
شارح: عبدالرزاق کاشی، عبدالرزاق بن جلال الدین، مکنی به ابوغنائم، ملقب به کمال الدین (?-۷۳۶ق.).
مصحح: لاریجانی، ابراهیم بن احمد، ملقب به سعید العلماء (۱۲۴۸-۱۳۳۳ق.).
کاتب: نویسگرانی، محمد صادق بن محمدرضا (قرن ۱۴ق.).
تهران: بی جا، ۲۷۳ ص.، وزیری، ۱۳۱۵ق. چاپ سنگی
۴. دو شرح با عنوان شرح المنظومة از ملاهادی سبزواری سراغ داریم اولی شرح المنظومة که به نام غرر الفرائد شناخته می شود و دیگری شرح المنظومة فی المنطق یا همان شرح اللثالی المنتظمة هردوی این شروح در چاپی با مشخصات زیر منتشر شده است.
• شرح المنظومة (شعر عربی- فلسفه اسلامی)
شاعر: سبزواری، هادی بن مهدی، متخلص به اسرار (۱۲۱۲-۱۲۸۹ق.).

- [۲۹] الشمس المضيئة، للحاج الملاهادي السبزواری، طهران.^۱
- [۳۰] شوارق الالهام، لعبدالرزاق اللاهيجي، طهران، ۱۲۸۰ و ۱۲۹۹.^۲
- [۳۱] الصافي في تفسير، لمحمد محسن الكاشاني المدعو بفيض، طهران، ۱۲۶۶ و ۱۲۸۶.^۳

شارح: سبزواری، هادی بن مهدی، متخلص به اسرار (۱۲۱۲-۱۲۸۹ق.).

به اهتمام: خوانساری، احمد (قرن ۱۴ق.).

به اهتمام: خوانساری، محمد عبدالله بن حسین (قرن ۱۳ق.).

کاتب: اصفهانی، احمد بن محمد علی (قرن ۱۴ق.).

تهران: بی‌چا، ۲۶۸ ص.، وزیری، ۱۲۹۸ق. چاپ سنگی.

۱. آقابزرگ در الذریعه به این کتاب اشاره نموده و آنرا شرح و متنی در حکمت معرفی می‌نماید و اشاره می‌نماید آنچنان که در فهرست کتاب‌های آستان قدس رضوی آمده این کتاب چاپ شده است اما احتمال می‌دهد که این عنوان اسمی برای شرح منظومه او باشد. رک: الذریعه، ۲۲۶/۱۴.

۲. شوارق الالهام في شرح تجريد الكلام (کلام شیعه)

ماتن: نصیرالدین طوسی، محمد بن محمد، مکنی به ابوجعفر، ملقب به نصیرالدین (۵۹۷-۶۷۲ق.).

شارح: لاهیجی، عبدالرزاق بن علی بن حسین، متخلص به فیاض (?-۱۰۷۲ق.).

مصصح: طبسی حائری خراسانی، محمد علی بن محمد حسین

به اهتمام: خوانساری، محمد باقر

ایران: بی‌چا، ۲۵۷ ص.، رحلی، ۱۲۸۰ق. چاپ سنگی

• شوارق الالهام في شرح تجريد الكلام (کلام شیعه)

ماتن: نصیرالدین طوسی، محمد بن محمد، مکنی به ابوجعفر، ملقب به نصیرالدین (۵۹۷-۶۷۲ق.).

شارح: لاهیجی، عبدالرزاق بن علی بن حسین، متخلص به فیاض (?-۱۰۷۲ق.).

به اهتمام: خراسانی، عبدالحسین بن محمد علی (قرن ۱۴ق.).

کاتب: محمد حسن (قرن ۱۴ق.).

کاتب: تهرانی، محمد (قرن ۱۴ق.).

کاتب: قمی، زین‌العابدین (قرن ۱۴ق.).

تهران: بی‌چا، ۲ ج.، ۲۴۶+۳۰۸ ص.، رحلی، ۱۲۹۹ق و ۱۳۰۰ق. چاپ سنگی

۳. الصافي في تفسير القرآن (تفاسیر شیعی)

مفسر: فیض کاشانی، محمد بن شاه مرتضی (۱۰۰۶-۱۰۹۱ق.).

به اهتمام: تاجر کاشانی، محمد حسین بن رمضان علی (قرن ۱۴ق.).

به اهتمام: موسوی شیرازی، محمد علی (قرن ۱۴ق.).

به اهتمام: تهرانی، محمد رضا (قرن ۱۳ق.).

کاتب: گلپایگانی، محمد حسن بن محمد علی (قرن ۱۴ق.).

تهران: بی‌چا، ۵۶۳ ص.، رحلی، ۱۲۶۶ق. چاپ سنگی

• الصافي في تفسير القرآن (تفاسیر شیعی)

مفسر: فیض کاشانی، محمد بن شاه مرتضی (۱۰۰۶-۱۰۹۱ق.).

- [۳۲] مجلی مرآة المنجی، لمحمد بن أبي جمهور الاحسائي، طهران، ۱۳۲۹.^۱
 [۳۳] مجمع البيان، لأبي علي الطبرسي، طهران، ۱۲۶۸، ۱۲۷۶.^۲
 [۳۴] مصباح الأنس، لصدرالدين محمد ابن اسحق القونوي، طهران، ۱۳۲۳.^۳
 [۳۵] نافع يوم المحشر، لنصيرالدين محمد الطوسي، تبريز، ۱۲۹۴.^۴

کاتب: طیب خونساری، محمدرضا بن عبدالله

مصحح: سمیرمی زوزی اصفهانی، علی اصغر بن عبدالجبار، مکنی به ابوالحسن (قرن ۱۴ق.)

[تهران]: بی جا، ج ۲، ۴۹۵ ص، رحلی، ۱۲۸۶ق. چاپ سنگی

۱. المجلی مرآة المنجی (کلام شیعه)

عنوان فرعی: حاشیه مسلك الأفهام؛ المجلی فی المنازل العرفانیة و سیرها؛ مسلك الأفهام

نویسنده: ابن ابی جمهور، محمد بن علی بن ابراهیم (?-۴۹۰ق.)

به اهتمام: شیرازی تهرانی، احمد بن محمد علی (قرن ۱۴ق.)

نقاش: مصور، حسین علی بن عبدالله (قرن ۱۴ق.)

کاتب: خونساری، غلام حسین بن محمد (قرن ۱۴ق.)

تهران: بی جا، ۵۸۵ ص.، وزیری، ۱۳۲۹ق. چاپ سنگی

۲. مجمع البیان فی تفسیر القرآن (تفاسیر شیعی)

مفسر: طبرسی، فضل بن حسن بن فضل، مکنی به ابوعلی، ملقب به امین الدوله (۴۶۸-۵۴۸ق.)

کاتب: خونساری، محمد تقی بن محمد علی (قرن ۱۳ق.)

تهران: چاپخانه عبدالمحمد بن علی لواسانی تهرانی، ج ۲، ج ۱، ۶۷۸ ص.، رحلی، ۱۲۶۸ق. چاپ سنگی

۳. مصباح الأنس بین المعقول والمشهود (عرفان)

عنوان فرعی: شرح مفتاح غیب الجمع والوجود

ماتن: صدرالدين قونوي، محمد بن اسحاق، مکنی به ابوالمعالي، ملقب به صدرالدين (۶۰۷-۶۷۳ق.)

شارح: فناری، محمد بن حمزه، ملقب به شمس الدين (۷۵۱-۸۳۴ق.)

محشی: اشکوری گیلانی، هاشم بن حسن بن محمد علی (۱۲۵۰-۱۳۳۲ق.)

به اهتمام: شیرازی تهرانی، احمد بن محمد علی (قرن ۱۴ق.)

کاتب: نویسگرانی، محمدصادق بن محمدرضا (قرن ۱۴ق.)

تهران: چاپخانه حاجی عبدالرحیم باسمه چی، ۳۴۴ ص.، رحلی، ۱۳۲۳ق. چاپ سنگی

۴. النافع يوم الحشر في شرح باب حادی عشر کتابی است نگاشته مقداد بن عبدالله فاضل سیوری و احتمالاً از

آنجایی که این کتاب به همراه مجموعه ای دیگری از رساله ها و کتاب آداب المتعلمین تألیف خواجه نصیر

طوسی چاپ و منتشر می شده است این اشتباه در نسبت دادن کتاب به نام خواجه نصیر اتفاق افتاده است.

من به چاپی از این کتاب که در تبریز و به سال ۱۲۹۴ق منتشر شده باشد دست پیدا نمودم اما چاپی از این

کتاب به سال ۱۲۹۴ق در طهران را سراغ دارم.

۲- کتب الأخبار والأحاديث

- [۳۶] اثبات الوصية، لعلي بن حسين المسعودي، طهران، ۱۳۲۰.^۱
[۳۷] أربعين، للشيخ بهاء الدين محمد العمالي، طهران، ۱۲۷۴.^۲
[۳۸] أربعين، لمحمد باقر بن محمد تقی المجلسي، طهران، ۱۳۰۸.^۳
[۳۹] ارشاد، للشيخ المفيد، طهران، ۱۳۲۰.^۴
[۴۰] الارشاد، للشيخ أبي عبدالله محمد بن محمد بن النعمان المفيد، طهران.
[۴۱] ارشاد العوام، للحاج محمد كريم خان الكرمانی، تبریز، ۱۲۷۱.^۵

۱. اثبات الوصية للإمام علي بن أبي طالب عليه السلام (كلام شيعه)

نویسنده: مسعودی، علی بن حسین بن علی، مکنی به ابوالحسن (?-۳۴۵ق.)

به امر: مستوفی، محمدرضا بن نصرالله (قرن ۱۴ق.)

مصحح: قمی، محمد بن محمد تقی (قرن ۱۴ق.)

مباشر چاپ: گیلانی، علی نقی بن حبیب الله (قرن ۱۴ق.)

کاتب: قمی، محمد بن محمد تقی (قرن ۱۴ق.)

تهران: چاپخانه سیدمرتضی باسمه چی تهرانی، ۲۶۰ ص.، وزیری، ۱۳۲۰ق. چاپ سنگی

۲. الأربعين (احاديث شيعه)

عنوان فرعی: الأربعون حديثاً

نویسنده: شیخ بهایی، محمد بن حسین بن عبدالصمد، ملقب به بهاء الدین (۹۵۳-۱۰۳۱ق.)

به اهتمام: خوانساری، محمدربیع (قرن ۱۳ق.)

کاتب: خوانساری، محمدرضا بن علی اکبر (قرن ۱۳ق.)

تهران: چاپخانه کربلایی محمدقلی و محمدحسین تهرانی، ۳۶۲ ص.، وزیری، ۱۲۷۴ق. چاپ سنگی

۳. الأربعون حديثاً (احاديث شيعه)

عنوان فرعی: شرح أربعين؛ الأصول الدين وفروع الدين

نویسنده: مجلسی، محمدباقر بن محمد تقی بن مقصود علی (۱۰۳۷-۱۱۱۱ق.)

تنها چاپی که ازین کتاب سراغ دارم متعلق به سال ۱۳۰۵ق است.

۴. الارشاد في معرفة حجج الله على العباد (سرگذشت چهارده معصوم عليهم السلام)

نویسنده: مفید، محمد بن محمد بن نعمان (۳۳۶-۴۱۳ق.)

به امر: مستوفی، حسین قلی (قرن ۱۴ق.)

مصحح: گیلانی، علی نقی بن حبیب الله (قرن ۱۴ق.)

تهران: چاپخانه سیدمرتضی باسمه چی تهرانی، ۳۳۵ ص.، رقی، ۱۳۲۰ق. چاپ سنگی

۵. ارشاد العوام (فارسی- عقاید شیخیه)

نویسنده: کرمانی، محمدکرم بن ابراهیم (۱۲۲۵-۱۲۸۸ق.)

به امر: تاجر همدانی، علی اصغر (قرن ۱۳ق.)

- [۴۲] أسرار الشهادة، للحاج الملا محمد الأشرفي، طهران، ۱۳۲۲.^۱
- [۴۳] أصول، للشيخ مرتضى الأنصاري، طهران.^۲
- [۴۴] أصول الكافي، لأبي جعفر محمد ابن يعقوب، طهران، ۱۲۷۴.^۳
- [۴۵] ألفين، لحسن بن يوسف بن مطهر الحلبي، طهران، ۱۲۹۴.^۴
- [۴۶] أمالي، للشيخ أبي جعفر الصدوق، طهران، ۱۲۸۷.^۵
- [۴۷] أنوار النعمانية، للسيد نعمة الله الجزائري، طهران، ۱۲۷۱ و ۱۲۸۰.^۶

- به اهتمام: حاجی آقا بن احمد (قرن ۱۳ ق.)
 دستیار چاپ: تبریزی، محمد تقی بن احمد (قرن ۱۳ ق.)
 مذهب: مذهب همدانی، محمد رحیم، ملقب به مذهب (قرن ۱۳ ق.)
 کاتب: مرندی، مصطفی بن عبدالرسول، متخلص به ساغر (قرن ۱۳ ق.)
 کاتب: اردوبادی تبریزی، عسکر بن حسین (قرن ۱۳ ق.)
 تبریز: چاپخانه مشهدی حاجی آقا بن احمد آقا باسمه چی تبریزی، ۴ ج، ۸۶۵ ص، رحلی، ۱۲۷۱ ق. چاپ سنگی
۱. أسرار الشهادة (واقعة كربلا)
 نویسنده: اشرفی، محمد بن مهدی (۹۱۲۳۱-۱۳۱۵ ق)
 تهران: مطبعة خورشید، وزیری، ۱۳۹ ص، ۱۳۲۲ ق. چاپ سربی
  ۲. فرائد الأصول (اصول فقه شیعه)
 عنوان فرعی: الرسائل
 نویسنده: انصاری، مرتضی بن محمد امین (۱۲۱۴-۱۲۸۱ ق.)
 این کتاب به دفعات چاپ و منتشر شده است.
  ۳. الأصول من الكافي (احادیث شیعه)
 عنوان فرعی: أصول الكافي
 نویسنده: شیخ کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، مکنی به ابوجعفر (?-۳۲۹ ق.)
 این چاپ از کتاب کافی شناسایی نشد.
  ۴. الألفین الفارق بین الصدق والمین (کلام شیعه)
 نویسنده: علامه حلّی، حسن بن یوسف بن مطهر، مکنی به ابومنصور (۶۴۸-۷۲۶ ق.)
 این چاپ از کتاب شناسایی نشد.
  ۵. الأمالي (احادیث شیعه)
 عنوان فرعی: المجالس؛ عرض المجالس
 نویسنده: ابن بابویه، محمد بن علی بن حسین، مکنی به ابوجعفر (۳۱۱-۳۸۱ ق.)
 به اهتمام: خراسانی تربتی بایجی، محمد (قرن ۱۴ ق.) کاتب: اسکویی، محمد رسول بن ملا بابا (قرن ۱۳ ق.)
 تهران: بی جا، ۳۵۶ ص، وزیری، ۱۲۸۷ ق. چاپ سنگی
  ۶. الأنوار النعمانية في بيان النشأة الانسانية (احادیث شیعه)
 نویسنده: جزایری، نعمة الله بن عبد الله بن محمد (۱۰۵۰-۱۱۱۲ ق.)

- [۴۸] بحار الأنوار، لمحمد باقر بن محمد تقی المجلسي، في ۲۸ مجلداً، طهران، ۱۲۷۵ الى ۱۳۰۴.^۱
- [۴۹] تذكرة الخواص، ليوسف قزاعلي ابن عبد الرحمن الجوزي، طهران، ۱۲۸۵.^۲
- [۵۰] التوحيد، للشيخ الصدوق، تبريز.^۳
- [۵۱] جامع الأخبار، لمحمد بن محمد الشعيري، تبريز، ۱۲۹۴.^۴
- [۵۲] جواهر الأخبار، لنجفقلي بن محمدرضا الزوزي التبريزي، تبريز.^۵

کاتب: خوانساری، محمد حسن بن محمد طاهر (قرن ۱۳ق.).

کاتب: موسوی خوانساری، محمد صادق بن محمد (قرن ۱۳ق.).

تهران: بی جا، رحلی، ۱۲۷۱ق. چاپ سنگی

• الأنوار النعمانية في بيان النشأة الانسانية (احاديث شيعه)

نویسنده: جزایری، نعمة الله بن عبد الله بن محمد (۱۰۵۰-۱۱۱۲ق.).

به اهتمام: فخار تهرانی، موسی (قرن ۱۳ق.).

تهران: بی جا، ۴۷۸ ص، رحلی، ۱۲۸۰ق. چاپ سنگی

۱. بحار الأنوار الجامعة لدرر اخبار الأئمة الأطهار عليهم السلام (احاديث شيعه)

نویسنده: مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی بن مقصود علی (۱۰۳۷-۱۱۱۱ق.).

بحار الأنوار به عنوان یکی از مهمترین منابع حدیثی شیعه در دوره قاجار بسیار مورد توجه قرار می گیرد. این کتاب اولین بار به سال ۱۲۶۹ق در طهران چاپ و منتشر می شود و مجلدات مختلفی از آن طی سالهای متمادی چاپ می گردد، تا اینکه این کتاب به صورت کامل و در بیست و پنج جلد توسط حاج امین الضرب کمپانی چاپ و منتشر می شود.

۲. تذكرة الخواص الأمة في معرفة الأئمة عليهم السلام (سرگذشت چهاره معصوم عليهم السلام)

نویسنده: ابن جوزی، یوسف بن قزاعلی (۹۵۸۱-۶۵۴ق.).

مصحح: فرهاد میرزا قاجار، فرهاد بن عباس، ملقب به معتمد الدوله (۱۲۳۳-۱۳۰۵ق.).

کاتب: وسیم، جلال الدین بن محمد (قرن ۱۳ق.).

تهران: بی جا، ۲۱۲ ص، رحلی، ۱۲۸۵ق. چاپ سنگی

این کتاب به ضمیمه مطالب السؤل في مناقب آل الرسول عليهم السلام نگاشته محمد بن طلحة نصیبی ملقب به کمال الدین (۵۸۲-۶۵۲ق) آمده که در سال ۱۲۸۷ق. چاپ و منتشر شده است.

۳. التوحيد (احاديث شيعه)

عنوان فرعی: کتاب التوحيد

نویسنده: ابن بابویه، محمد بن علی بن حسین، مکنی به ابوجعفر (۳۱۱-۳۸۱ق.).

۴. جامع الأخبار (احاديث شيعه)

عنوان فرعی: معارج اليقين في أصول الدين

نویسنده: سبزواری، محمد بن محمد، ملقب به شمس الدین (قرن ۷)

چاپ حاضر شناسایی نشد.

۵. جواهر الأخبار في المواعظ والفضائل والأدعية والأذکار (احاديث شيعه)

نویسنده: زوزی تبریزی، نجفعلی بن محمدرضا (قرن ۱۳ق)

- [۵۳] خزائن الأحكام، لفاضل الدربندي، ۱۲۴۵.^۱
- [۵۴] درر البحار، لنورالدين محمد بن مرتضى، ۱۳۰۱.^۲
- [۵۵] الدرّة النجفية، لابراهيم بن حسين ابن علي الدنبلي الخوئي، تبريز، ۱۲۹۲.^۳
- [۵۶] رسالة الاجتهاد، لمحمد بن حسن الطوسي، طهران، ۱۳۱۷.^۴
- [۵۷] وسائل الشيعة، لمحمد بن حسن الحر العاملي، في ۳ مجلدات، طهران، ۱۳۲۳ و ۱۳۲۶.^۵

مصحح: قره باغی، محمد حسن

کاتب: محمد بن علی محمد

بانی چاپ: تاجر شالچی، علی اصغر بن نصرالله (قرن ۱۳)

تبریز: بی جا، ۴۱۴ ص، رحلی، ۱۲۸۰ ق. چاپ سنگی

۱. تاریخ چاپ این کتاب به حتمال قوی اشتباه است این کتاب دوبار با مشخصات زیر چاپ و انتشار یافته است.

• خزائن الأحكام (اصول فقه شیعه)

نویسنده: دربندي، آقا بن عابد بن رمضان، متخلص به فیضی (?-۱۲۸۵ ق.)

کاتب: خوانساری، محمد علی بن محمد رضا (قرن ۱۳ ق.)

ایران: بی جا، ۶۹۴ ص، رحلی، ۱۲۶۷ ق. چاپ سنگی

• خزائن الأصول (عربی)

نویسنده: دربندي، آقا بن عابد بن رمضان، متخلص به فیضی (?-۱۲۸۵ ق.)

کاتب: خوانساری، محمد علی بن محمد رضا (قرن ۱۳ ق.)

تهران: بی جا، ۷۱۶ ص، رحلی، ۱۲۸۴ ق. چاپ سنگی

۲. درر البحار المصطفى من بحار الأنوار (احادیث شیعه)

عنوان فرعی: منتخب بحار الأنوار

نویسنده: کاشانی، محمد بن مرتضى بن محمد، ملقب به نورالدين (?-۱۱۱۵ ق.)

به اهتمام: موسوی خوانساری، محمد صادق بن ابوالقاسم (قرن ۱۴ ق.)

تهران: بی جا، ج. ۳، ۴۵۳ ص، رحلی، ۱۳۰۱ ق. چاپ سنگی

۳. الدرّة النجفية في شرح النهج البلاغة (احادیث شیعه)

ماتن: شریف الرضی، محمد بن حسین بن موسی، مکنی به ابوالحسن (۳۵۹-۴۰۶ ق.)

شارح: دنبلی خویی، ابراهیم بن حسین بن علی (۱۲۴۷-۱۳۲۵ ق.)

کاتب: تبریزی، محمد بن علی محمد

تبریز: بی جا، ۳۹۴ ص، رحلی، ۱۲۹۲ ق.

۴. کتاب رسالة الاجتهاد از تألیفات شیخ طوسی نیست و احتمالاً کتاب مشتمل رساله های مختلفی من جمله

رساله ای تألیف شیخ طوسی بوده است. چنانچه کتاب عدة الاصول شیخ طوسی با رساله های چون الاجتهاد

والأخبار بهیجانی به چاپ رسیده است.

۵. تفصیل وسائل الشيعة الى تحصیل مسائل الشريعة (احادیث شیعه)

عنوان فرعی: وسائل الشيعة الى تحصیل مسائل الشريعة

- [۵۸] روضة الأمثال، لأحمد بن عبدالله كوزة كناني، ۱۳۲۴.^۱
[۵۹] شرح أصول الكافي، لصدرالدين الشيرازي، طهران.^۲
[۶۰] شرح خطبة التطنجية، للسيد كاظم الرشتي، ۱۲۷۰ ق.^۳
[۶۱] شرح نهج البلاغة، لعزالدين عبدالحميد بن أبي الحديد المعتزلي، طهران، ۱۲۷۱ ق.^۴

- نویسنده: حرعاملی، محمد بن حسن بن علی (۱۰۳۳-۱۱۰۴ ق.).
به اهتمام: تاجر کتاب فروش خوانساری، محمود بن علی اصغر (قرن ۱۴ ق.).
مصحح: فیروزکوهی مازندرانی، علی بن عبدالرسول (قرن ۱۴ ق.).
کاتب: گلپایگانی، محمد حسن بن محمد علی (قرن ۱۴ ق.).
تهران: چاپخانه مشهدی خداداد باسمه چی تهرانی، ج ۳، ج ۱، ص ۶۴۷، رحلی، ۱۳۲۳ ق. چاپ سنگی
چاپ سال ۱۳۲۶ ق شناسایی نشد.
۱. روضة الامثال (تفاسیر شیعی)
عنوان فرعی: امثال القرآن
نویسنده: کوزه کنانی، احمد بن عبدالله (?-۱۳۲۷ ق.).
بانی چاپ: اتحادیه، لطف علی بن محمد باقر بن لطف الله (قرن ۱۴ ق.).
کاتب: محمد علی بن غلام حسین (قرن ۱۴ ق.).
تهران: چاپخانه میرزا علی اصغر بن حبیب الله باسمه چی تهرانی، ۴۱۴ ص، رحلی، ۱۳۲۵ ق. چاپ سنگی
۲. شرح اصول الكافي (احادیث شیعه)
ماتن: شیخ کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، مکنی به ابوجعفر (?-۳۲۹ ق.).
شارح: صدرالدين شيرازي، محمد بن ابراهيم، ملقب به صدرالدين (۹۷۹-۱۰۵۰ ق.).
تهران: بی جا، رحلی، بی تا. چاپ سنگی
۳. شرح خطبة التطنجية (احادیث شیعه)
ماتن: امام اول، علی بن ابی طالب (؟-۴۰ ق.).
شارح: رشتی، محمد کاظم بن محمد قاسم (۱۲۱۲-۱۲۵۹ ق.).
به سرمایه: افشار تبریزی، سلیمان بن شمخال (قرن ۱۳ ق.).
مصحح: ملا علی (قرن ۱۳ ق.).
به اهتمام: عبدالعلی کاتب: محمد ابراهیم (قرن ۱۴ ق.).
تبریز: بی جا، ج ۲، ص ۳۹۳، وزیر، ۱۲۷۰ ق. چاپ سنگی
۴. شرح نهج البلاغة (احادیث شیعه)
ماتن: شریف الرضی، محمد بن حسین بن موسی، مکنی به ابوالحسن (۳۵۹-۴۰۶ ق.).
شارح: ابن ابی الحدید، عبدالحمید بن هبة الله بن محمد، مکنی به ابوحامد (۵۸۶-۶۵۵ ق.).
به اهتمام: بدایع نگار، محمد ابراهیم بن محمد مهدی (۱۲۴۱-۱۲۹۹ ق.).
کاتب: افشار قزوینی، علی بن عباس (قرن ۱۴ ق.).
کاتب: قلوه خوانساری، محمد بن محمد حسین، ملقب به قلوه (قرن ۱۳ ق.).
تهران: چاپخانه آقامیر محمد باقر رازی تهرانی، ج ۲، رحلی، ۱۲۷۱ ق. چاپ سنگی

- [۶۲] شرح نهج البلاغة، لکمال الدین میثم بن علی بن میثم البحرانی، طهران، ۱۲۷۶.^۱
- [۶۳] صلوة، للشیخ مرتضی الأنصاری، ۱۳۰۵.^۲
- [۶۴] الطهارة، للشیخ مرتضی الأنصاری، ۱۳۱۷.^۳
- [۶۵] عدة الأصول، للشیخ الطوسی، ۱۳۱۴.^۴
- [۶۶] عیون أخبار الرضا، لعلی بن بابویه القمی، ۱۲۷۰.^۵
- [۶۷] غایة المرام، للسید هاشم البحرانی، طهران، ۱۲۷۲.^۶

۱. مصباح السالکین فی شرح نهج البلاغة (احادیث شیعه)
عنوان فرعی: شرح ابن میثم؛ شرح نهج البلاغة
ماتن: شریف الرضی، محمد بن حسین بن موسی، مکنی به ابوالحسن (۳۵۹-۴۰۶ق.)
شارح: ابن میثم، میثم بن علی (۶۳۶-۶۸۹ق.) به اهتمام: محمد باقر (قرن ۱۴ق.)
کاتب: قلوه خوانساری، محمد بن محمد حسین، ملقب به قلوه (قرن ۱۳ق.)
تهران: چاپخانه محمد تقی، ۵ ج، رحلی، ۱۲۷۶ق. چاپ سنگی
۲. کتاب الصلاة (فقه شیعه)
نویسنده: انصاری، مرتضی بن محمد امین (۱۲۱۴-۱۲۸۱ق.)
مصحح: فضل الله نوری، فضل الله بن عباس (۱۲۵۹-۱۳۲۷ق.)
به اهتمام: نوری، موسی (قرن ۱۴ق.)
کاتب: تفرشی، احمد بن محمد حسین، ملقب به ملک الکتاب (قرن ۱۴ق.)
تهران: بی جا، ۴۳۷ ص، وزیری، ۱۳۰۵ق. چاپ سنگی
۳. کتاب الطهارة (فقه شیعه)
نویسنده: انصاری، مرتضی بن محمد امین (۱۲۱۴-۱۲۸۱ق.)
کاتب: طبرسی آملی، محمد (قرن ۱۴ق.)
تهران: بی جا، رحلی، ۱۳۱۷ق. چاپ سنگی
۴. عدة الأصول (اصول فقه شیعه)
عنوان فرعی: العدة فی الأصول
نویسنده: طوسی، محمد بن حسن بن علی، مکنی به ابوجعفر، ملقب به شیخ الطائفه (۳۸۵-۴۶۰ق.)
کاتب: تویسرکانی، محمد صادق بن محمد رضا (قرن ۱۴ق.)
تهران: بی جا، ۳۰۶ ص، وزیری، ۱۳۱۴ق. چاپ سنگی
۵. عیون أخبار الرضا (احادیث شیعه)
نویسنده: ابن بابویه، محمد بن علی بن حسین، مکنی به ابوجعفر (۳۱۱-۳۸۱ق.)
تهران: بی جا، ۴۴۵ ص، وزیری، ۱۲۷۵ق. چاپ سنگی
۶. غایة المرام وحجة الخصام فی تعیین الامام من طریق الخاص والعام (کلام شیعه)
نویسنده: بحرانی، هاشم بن سلیمان بن اسماعیل (?-۱۱۰۷ق.)
به اهتمام: معزالدوله، بهرام، ملقب به معزالدوله (قرن ۱۳ق.)

- [۶۸] الغيبة، لمحمد ابراهيم بن أبي عبد الله النعماني، طهران، ۱۳۱۸.^۱
- [۶۹] فروع الكافي، لأبي جعفر محمد بن يعقوب الكليني الرازي، طهران، ۱۳۱۵.^۲
- [۷۰] فصل الخطاب، للحاج محمد كريم خان الكرمانی، طهران، ۱۳۰۲.^۳
- [۷۱] فصل الخطاب، للحاج ميرزا حسين النوري، طهران، ۱۲۹۸.^۴
- [۷۲] الفصول المهمة، لنورالدين علي بن محمد بن أحمد المالكي، ۱۳۰۲.^۵

کاتب: موسوی حسینی رضوی خوانساری، محمد علی بن محمد (قرن ۱۴ق).
تهران: چاپخانه علی قلی خان قاجار، ۷۱۸ ص، رحلی، ۱۲۷۲ق. چاپ سنگی

۱. الغيبة (احادیث شیعه)

عنوان فرعی: غیبت نعمانی

نویسنده: ابن ابی زینب نعمانی، محمد بن ابراهیم بن جعفر (?-۳۶۰ق).

به اهتمام: گیلانی، علی نقی بن حبیب الله (قرن ۱۴ق).

کاتب: قمی، محمد بن محمد تقی (قرن ۱۴ق).

تهران: بی جا، ۱۸۲ ص، وزیر، ۱۳۱۸ق. چاپ سنگی

۲. الفروع من الكافي (احادیث شیعه)

نویسنده: شیخ کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، مکنی به ابوجعفر (?-۳۲۹ق).

دستیار چاپ: باسمه چی تهرانی، حسن (قرن ۱۴ق).

مصحح: الهی تهرانی لواسانی، فضل الله بن شمس الدین بن جعفر (?-۱۳۵۳ق).

مصحح: اخوی، حسن بن حسین بن جعفر (قرن ۱۴ق).

کاتب: تفرشی، احمد بن محمد حسین، ملقب به ملک الکتاب (قرن ۱۴ق).

تهران: چاپخانه سید مرتضی باسمه چی تهرانی، ج. ۲، ج. ۲، ۳۷۵ ص، رحلی، ۱۳۱۵ق. چاپ سنگی

۳. فصل الخطاب في الشرايع والآداب (احادیث شیعه)

نویسنده: کرمانی، محمد کریم بن ابراهیم (۱۲۲۵-۱۲۸۸ق).

با مقدمه: کلباسی، محمد بن محمد بن ابراهیم، مکنی به ابوالمعالی (۱۳۱۵-۱۲۴۷ق).

مصحح: قزوینی ولیانی، علی رضا بن عبد الجواد (قرن ۱۴ق).

مصحح: علی رضا مصحح: قزوینی، عبد الجواد

کاتب: محمد بن شاهویردی خان بن کیکاوس (قرن ۱۴ق).

کاتب: گلپایگانی، محمد صادق بن محمد علی (قرن ۱۴ق).

تهران: بی جا، ج. ۲، ج. ۱، ۱۵۰۷ ص، رحلی، ۱۳۰۲ق. چاپ سنگی

۴. فصل الخطاب في اثبات تحريف كتاب رب الارباب (کلام شیعه)

نویسنده: نوری، حسین بن محمد تقی (۱۲۵۴-۱۳۲۰ق)

کاتب: طباطبائی اردستانی، احمد بن محمد رضا

[طهران]: بی جا، وزیر، ۱۲۹۸ق. چاپ سنگی

۵. الفصول المهمة في معرفة احوال الأئمة (احادیث اهل سنت)

نویسنده: ابن صباغ، علی بن محمد بن احمد (۷۸۴-۸۵۵ق).

- [۷۳] فضائل الأئمة، للشيخ محمد تقي الاصفهاني، ۱۳۰۵.^۱
 [۷۴] قواعد العقائد، لنصيرالدين محمد الطوسي، ۱۳۰۳.^۲
 [۷۵] الكافي، للشيخ أبي جعفر محمد بن يعقوب الكليني، ۱۲۸۱.^۳
 [۷۶] كمال الدين، للشيخ الصدوق، ۱۳۱۰.^۴
 [۷۷] اللهوف، لعلي بن موسى بن جعفر ابن محمد بن الطاوس الحسيني، ۱۳۲۱.^۵

- به اهتمام: تاجر کاشانی، محمد حسین بن رمضان علی (قرن ۱۴ق.)
 کاتب: گلپایگانی، محمد حسن بن محمد علی (قرن ۱۴ق.)
 تهران: بی جا، ۳۲۳ ص.، رقی، ۱۳۰۳ق. چاپ سنگی
 ۱. فضائل الأئمة (احادیث شیعه)
 نویسنده: آفانجفی، محمد تقی بن محمد باقر (۱۲۶۲-۱۳۳۱ق)
 کاتب: شیرازی، محمد محسن
 به اهتمام: کتابفروش شیرازی، سید احمد
 [تهران]: بی جا، وزیری، ۱۳۰۵ق. چاپ سنگی
 ۲. قواعد العقاید (کلام شیعه)
 نویسنده: نصیرالدين طوسی، محمد بن محمد، مکنی به ابوجعفر، ملقب به نصیرالدين (۵۹۷-۶۷۲ق.)
 تهران: چاپخانه علی قلی خان قاجار، ۵۲ ص.، رقی، ۱۳۰۳ق. چاپ سنگی
 به ضمیمه رساله های ۱. الزام النواصب فی خلافة علی بن ابی طالب (ع)؛ ۲. منهاج السالکین.
 ۳. الأصول من الكافي (احادیث شیعه)
 عنوان فرعی: الكافي في الحديث
 نویسنده: شیخ کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، مکنی به ابوجعفر (?-۳۲۹ق.)
 به اهتمام: محمد تقی (قرن ۱۳ق.)
 کاتب: تبریزی، محمد شفیع بن محمد علی (قرن ۱۳ق.)
 تبریز: چاپخانه حاج ابراهیم بن احمد تبریزی، ۴۹۴ ص.، رحلی، ۱۲۸۱ق. چاپ سنگی
 ۴. کمال الدين و تمام النعمة في اثبات الغيبة و كشف الحيرة (کلام شیعه)
 عنوان فرعی: اکمال الدين واتمام النعمة
 نویسنده: ابن بابویه، محمد بن علی بن حسین، مکنی به ابوجعفر (۳۱۱-۳۸۱ق.)
 به اهتمام: تاجر کاشانی، محمد حسین بن رمضان علی (قرن ۱۴ق.)
 کاتب: گلپایگانی، محمد حسن (قرن ۱۴ق.)
 تهران: چاپخانه آقامیرمحمد باقر رازی تهرانی، ۲ ج.، ۳۹۱ ص.، وزیری، ۱۳۰۱ق. چاپ سنگی
 ۵. اللهوف علی قتلي الطفوف (واقعه کربلا)
 نویسنده: ابن طاوس، علی بن موسی بن جعفر، مکنی به ابوالقاسم، ملقب به رضی الدين (۵۸۹-۶۶۴ق.)
 کاتب: خوشنویس تهرانی، محمد علی بن شمس الکتاب (قرن ۱۴ق.)
 ایران: بی جا، ۱۹۱ ص.، جیبی، ۱۳۲۱ق. چاپ سنگی

- [۷۸] المبين، للحاج محمدكريم خان الكرمانى، ۱۳۲۳.^۱
[۷۹] المتاجر، للشيخ مرتضى الأنصارى، ۱۳۱۰.^۲
[۸۰] مجموعة رسائل، لأبي الحسين ورام ابن ابي فراس المالكي، ۱۳۰۹.^۳
[۸۱] مخزن الفوائد، على بن مهدي اللاهيجي، ۱۳۱۶.^۴
[۸۲] مدينة المعاجز، للسيد هاشم بن سليمان البحراني، طهران، ۱۲۹۰.^۵

۱. كتاب المبين (شيخيه)

نويسنده: کرمانى، محمد بن محمدکريم (۱۲۶۳-۱۳۲۴ق.)

به امر: مزیدی، محمدطاهر بن حسين (قرن ۱۴ق.)

کاتب: صمد (قرن ۱۴ق.)

کاتب: موسوی خیابانی تبریزی، احمد بن علی اصغر (قرن ۱۴ق.)

ایران: بی جا، نسخ، ۲ ج، ۶۱۷+۶۳۴ ص،، رحلی، ۱۳۲۴ق.

۲. المكاسب (فقه شيعه)

عنوان فرعى: كتاب المتاجر

نويسنده: انصارى، مرتضى بن محمدامين (۱۲۱۴-۱۲۸۱ق.)

کاتب: گلپایگانی، محمدتقی بن محمدحسن (قرن ۱۴ق.)

تهران: بی جا، ۵۲۱ ص،، رحلی، ۱۳۱۰ق. چاپ سنگی

به ضمیمه آن رساله های: ۱. رساله في التقية؛ ۲. رساله في العدالة؛ ۳. رساله في القضاء عن الميت؛ ۴.

رساله الموسعة والمضايقة؛ ۵. رساله في قاعدة ان من ملك شيئاً ملك الاقرار به؛ ۶. رساله في قاعدة نفى

الضرر والضرار.

۳. احتمالاً مقصود کتاب تنبيه الخواطر و نزهة النواظر يا همان مجموعه ورام نگاشته مسعود بن عيسى ورام

(؟-۶۰۵ق) است که دو بار چاپ سنگی شده است یکی در سال ۱۳۰۳ق و دیگری در سال ۱۳۱۱ق و به نظر این

تاریخ ۱۳۰۹ اشتباه است.

۴. مخزن الفوائد في اصول العقاید (کلام شيعه)

نويسنده: لاهيجی حائری، علی بن مهدي (?-۱۳۴۶ق.)

کاتب: محمدحسن (قرن ۱۴ق.)

تهران: بی جا، ۳۴۳ ص،، وزیرى، ۱۳۱۷ق. چاپ سنگی

۵. مدينة المعاجز الأئمة عليهم السلام الاثنى عشر و دلائل الحجج على البشر (احاديث شيعه)

عنوان فرعى: مدينت المعجزات

نويسنده: بحرانی، هاشم بن سليمان بن اسماعيل (?-۱۱۰۷ق.)

مصحح: سلطان القراء تبریزی، محمود بن محمد، ملقب به سلطان القراء (قرن ۱۳ق.)

کاتب: افشار قزوینی، علی بن عباس (قرن ۱۴ق.)

تهران: چاپخانه علی قلی خان قاجار، ۶۲۵ ص،، رحلی، ۱۲۹۱ق. چاپ سنگی

- [۸۳] مرآة العقول، لمحمدباقر المجلسي، طهران، ۱۳۲۱.^۱
- [۸۴] مشارق الشمس، لآقا حسين الخوانساري، ۱۳۱۱.^۲
- [۸۵] مطالب السؤل، لكمال الدين محمد ابن طلحة الشافعي، طهران، ۱۲۸۷.^۳
- [۸۶] مكارم الأخلاق، لحسن بن فضل بن حسن الطبرسي، ۱۳۰۵ و ۱۳۱۱.^۴
- [۸۷] المنيف، للشيخ تقي الدين السمني، ۱۲۷۳.^۵

۱. مرآة العقول في شرح الكافي من الروضة والفروع والأصول (احاديث شيعه)
ماتن: شيخ كليني، محمد بن يعقوب بن اسحاق، مكنى به ابوجعفر (?-۳۲۹ق.)
شارح: مجلسي، محمدباقر بن محمدتقي بن مقصودعلي (۱۰۳۷-۱۱۱۱ق.)
به سرمايه: مشيرالدوله نوري، احمد، ملقب به مشيرالدوله (۱۲۵۹-۱۳۳۷ق.)
كاتب: نوري كمربني، ابوالقاسم بن محمدرضا (قرن ۱۴ق.)
كاتب: تويسركاني، محمدصادق بن محمدرضا (قرن ۱۴ق.)
تهران: بي جا، ج. ۱، ص. ۴۴۹، ج. ۱، رحلي، ۱۳۲۱ق.
سه جلد ديگر اين كتاب طي سالهاي ۱۳۲۲ و ۱۳۲۵ چاپ و انتشار يافته است.
۲. مشارق الشمس في شرح الدروس (فقه شيعه)
ماتن: شهيداول، محمد بن مكي، ملقب به شمس الدين (۷۳۴-۷۸۶ق.)
شارح: محقق خوانساري، حسين بن محمد (۱۰۱۶-۱۰۹۸ق.)
به اهتمام: نوري تهراي، ابوالفضل بن ابوالقاسم (۱۲۷۳-۱۳۱۶ق.)
كاتب: حائري تهراي، عبدالله (قرن ۱۴ق.) تهران: بي جا، ۵۱۲ ص. رحلي، ۱۳۱۱ق. چاپ سنگي
۳. مطالب السؤل في مناقب آل الرسول ﷺ (سرگذشت جهاديه معصوم ﷺ)
نويسنده: نصيبي، محمد بن طلحة بن محمد، مكنى به ابوسالم، ملقب به كمال الدين (۵۸۲-۶۵۲ق.)
تهران: بي جا، ۹۲ ص. رحلي، ۱۲۸۷ق. چاپ سنگي
۴. مكارم الأخلاق (احاديث شيعه)
نويسنده: طبرسي، فضل بن حسن بن فضل، مكنى به ابوعلي، ملقب به امين الدوله (۴۴۸-۵۴۸ق.)
به اهتمام: كربلايي محمد حسين
[تهران]: بي جا، ۳۰۹ ص، وزيري، ۱۳۰۵ق. چاپ سنگي
- مكارم الأخلاق (احاديث شيعه)
نويسنده: طبرسي، فضل بن حسن بن فضل، مكنى به ابوعلي، ملقب به امين الدوله (۴۴۸-۵۴۸ق.)
كاتب: موسوي حسيني رضوي خوانساري، محمدعلي بن محمد (قرن ۱۴ق.)
تهران: چاپخانه كربلايي محمد حسين بن محمدعلي تهراي باسمه چي، ۳۰۹ ص.، وزيري، ۱۳۱۱ق. چاپ سنگي
۵. المنصف من الكلام على مغني ابن هشام (نحو عربي)
عنوان فرعي: حواش على مغني اللبيب عن كتب الأعراب؛ شرح مغني اللبيب لابن هشام
ماتن: ابن هشام، عبدالله بن يوسف بن هشام، مكنى به ابومحمد، ملقب به جمال الدين (۷۰۸-۷۶۱ق.)
شارح: شمني، احمد بن محمد بن حسن، مكنى به ابوالعباس، ملقب به تقي الدين (۸۰۱-۸۷۲ق.)

۳- کتب الفقه والأحكام

- [۸۸] افادات، للشيخ زين الدين الشهيد، ۱۳۱۳.^۱
- [۸۹] الأتوار الرضوية، للسيد رضا بن اسمعيل الشيرازي، طهران.^۲
- [۹۰] تذكرة الفقهاء، لحسن بن يوسف ابن المطهر الحلي، طهران، ۱۲۷۲.^۳
- [۹۱] جامع المقاصد، لعلي بن عبدالعال كركي، طهران.^۴
- [۹۲] جوامع الفقه، من بعض علماء الشيعة، طهران، ۱۲۷۶.^۵

مصصح: يزدي، محمد بن محمدتقي (قرن ۱۳ق.).

کاتب: يزدي، محمد حسين بن محمد علي (قرن ۱۳ق.).

تهران: چاپخانه الله قلی خان، رحلی، ۱۲۷۳ق. چاپ سنگی

۱. مجموعة من افادات الشهيد الثاني (فقه شيعه)

عنوان فرعی: رسائل الشهيد الثاني نویسنده: شهید ثانی، زین الدین بن علی، ملقب به نورالدین (۹۱۱-۹۶۶ق.).

کاتب: گلپایگانی، محمد حسن (قرن ۱۴ق.).

تهران: بی‌چا، ۳۳۳ ص.، خشتی، ۱۳۱۳ق. چاپ سنگی

۲. الأتوار الرضوية (فقه شيعه)

عنوان فرعی: شرح الرضوی

ماتن: محقق حلی، جعفر بن حسن بن یحیی، مکنی به ابوالقاسم (۶۰۲-۶۷۶ق.).

شارح: موسوی شیرازی، محمدرضا بن اسماعیل بن ابراهیم (۱۲۲۳-۱۳۰۲ق.).

تهران: بی‌چا، رحلی، ۱۲۸۷ق.

۳. تذكرة الفقهاء (فقه شيعه)

نویسنده: علامه حلی، حسن بن یوسف بن مطهر، مکنی به ابومنصور (۶۴۸-۷۲۶ق.).

کاتب: خوانساری، محمد علی بن محمد حسن

[تهران]: بی‌چا، ۲ ج، رحلی، ۱۲۷۲ق. چاپ سنگی

۴. جامع المقاصد فی شرح القواعد (فقه شيعه)

ماتن: علامه حلی، حسن بن یوسف بن مطهر، مکنی به ابومنصور (۶۴۸-۷۲۶ق.).

شارح: محقق کرکی، علی بن حسین بن عبدالعالی، مکنی به ابوالحسن (۸۶۸-۹۴۰ق.).

ایران: بی‌چا، نسخ، ۶۷۵ ص.، رحلی، ۱۲۷۲ق. چاپ سنگی

۵. جوامع الفقهية (فقه شيعه)

عنوان فرعی: جوامع الفقه

گردآورنده: ناشناخته

مصصح: خوانساری، محمدرحیم بن محمدباقر (قرن ۱۴ق.).

کاتب: خوانساری، محمد علی بن محمدرضا (قرن ۱۳ق.).

ایران: بی‌چا، ۸۲۸ ص.، رحلی، ۱۲۷۶ق. چاپ سنگی

- [۹۳] جواهر الکلام، للشيخ محمد حسن ابن محمد باقر الاصفهاني، طهران، ۱۲۷۱ الى ۱۲۷۵ و ۱۲۸۶ و ۱۲۸۷ و ۱۳۱۷.^۱
- [۹۴] حاشية على شرح اللمعة، لحسين الحسيني خليفة سلطان، طهران.^۲
- [۹۵] الدروس الشرعية، لمحمد بن مكي الشهيد، طهران، ۱۲۶۹.^۳
- [۹۶] ذكرى، لمحمد بن مكي الشهيد، طهران، ۱۲۷۱.^۴
- [۹۷] رسالة في تداخل الأغسال، للشيخ مهدي الخالصي، مشهد، ۱۳۴۲.^۵
- [۹۸] رسائل الشيعة، لمحمد بن حسن الحر العاملي في ۳ مجلدات، طهران، ۱۳۲۳ و ۱۳۲۴.^۶

۱. جواهر الکلام في شرح شرايع الاسلام (فقه شيعه)
ماتن: محقق حلي، جعفر بن حسن بن يحيى، مكنى به ابوالقاسم (۶۰۲-۶۷۶ق.)
شارح: صاحب جواهر، محمد حسن بن محمد باقر (۱۲۰۰-۱۲۶۶ق.)
اين كتاب به دفعات در دوره قاجار چاپ و انتشار يافته است.
۲. حاشية على شرح اللمعة الدمشقية (فقه شيعه)
ماتن: شهيد ثانی، زين الدين بن علي، ملقب به نورالدين (۹۱۱-۹۶۶ق.)
محتوى: خليفه سلطان، حسين ملقب به علاء الدين (۱۰۰۱-۱۰۶۶ق.)
اين حاشيه بارها در ضمن انتشار كتاب لمعه چاپ و منتشر شده است.
۳. الدروس الشرعية في فقه الامامية (فقه شيعه)
نويسنده: شهيد اول، محمد بن مكي، ملقب به شمس الدين (۷۳۴-۷۸۶ق.)
کاتب: موسوی خوانساری، محمد صادق بن ابوالقاسم (قرن ۱۴ق.)
تهران: بی جا، ۴۱۴ ص.، وزیری، ۱۲۶۹ق. چاپ سنگی
۴. الذکری الشیعة في احکام الشریعة (فقه شيعه)
نويسنده: شهيد اول، محمد بن مكي، ملقب به شمس الدين (۷۳۴-۷۸۶ق.)
به اهتمام: کرمانی، علی اکبر (قرن ۱۳ق.)
کاتب: خوانساری، حسين (قرن ۱۴ق.)
تهران: چاپخانه عبدالخالق تهرانی، وزیری، ۱۲۷۲ق. چاپ سنگی
به ضمیمه آن این کتابها نیز منتشر شده است: ضمائم: ۱. تمهید القواعد الأصولية و العربية بتفريع قواعد الأحكام الشرعية؛ ۲. فهرست کتاب تمهید القواعد.
۵. رسالة في تداخل الأغسال (فقه شيعه)
نويسنده: خالصی کاظمی، محمد مهدي بن حسين (۱۲۷۷-۱۳۴۳ق.)
مشهد: مطبعة طوس، ۳۲ ص، ۱۳۴۲ق. چاپ سربی
۶. تفصيل وسائل الشيعة الى تحصيل مسائل الشريعة (فقه شيعه)
عنوان فرعی: وسائل الشيعة الى تحصيل مسایل الشريعة
نويسنده: حرعالملي، محمد بن حسن بن علي (۱۰۳۳-۱۱۰۴ق.)

[۹۹] الروضة البهية، لمحمد بن مكي الشهيد، تبريز، ۱۲۷۱ و طهران، ۱۲۷۶ و ۱۲۷۷ و ۱۲۸۵.^۱
[۱۰۰] سرائر الحاوي في تحرير الفتاوي، لمحمد بن أحمد بن ادريس العجلي الحلبي،
طهران، ۱۲۷۰.^۲

- مصصح: فیروزکوهی مازندرانی، علی بن عبدالرسول (قرن ۱۴ق.)
کاتب: گلپایگانی، محمدحسن بن محمدعلی (قرن ۱۴ق.)
کاتب: نوری کمربنی، ابوالقاسم بن محمدرضا (قرن ۱۴ق.)
کاتب: تویسرکانی، محمدصادق بن محمدرضا (قرن ۱۴ق.)
به اهتمام: تاجر کتاب فروش خوانساری، محمود بن علی اصغر (قرن ۱۴ق.)
به اهتمام: عمادالممالک مستوفی، اسماعیل، ملقب به عمادالممالک (قرن ۱۴ق.)
به سرمایه: امیربهادر جنگ کشیکچی باشی، حسین پاشا، ملقب به امیربهادر جنگ (?-۱۳۳۶ق.)
به سرمایه: صدراعظم قاجار، عبدالمجید، ملقب به عین الدوله (?-۱۲۶۱ق.)
تهران: چاپخانه مشهدی خداداد باسمه چی تهرانی، ۳ ج، ۶۴۷+۵۶۳+۶۸۱ ص، رحلی، ۱۳۲۳-۱۳۲۴ق. چاپ سنگی
۱. الروضة البهية في شرح اللمعة الدمشقية (فقه شيعه)
ماتن: شهيد اول، محمد بن مكي، ملقب به شمس الدين (۷۳۴-۷۸۶ق.)
شارح: شهيد ثاني، زين الدين بن علي، ملقب به نورالدين (۹۱۱-۹۶۶ق.)
کاتب: محمد ابراهيم (قرن ۱۴ق.)
تبريز: چاپخانه مشهدی حاجی آقا بن احمد آقا باسمه چی تبریزی، ۲ ج، ۳۴۵ ص، رحلی، ۱۲۷۱ق. چاپ سنگی
- الروضة البهية في شرح اللمعة الدمشقية (فقه شيعه)
ماتن: شهيد اول، محمد بن مكي، ملقب به شمس الدين (۷۳۴-۷۸۶ق.)
شارح: شهيد ثاني، زين الدين بن علي، ملقب به نورالدين (۹۱۱-۹۶۶ق.)
به اهتمام: آخوند، محمدرضا (قرن ۱۳ق.)
به اهتمام: خوانساری، جعفر (قرن ۱۳ق.)
کاتب: موسوی حسینی رضوی خوانساری، محمدعلی بن محمد (قرن ۱۴ق.)
تهران: چاپخانه کربلایی محمدقلی و محمدحسین تهرانی، ۳۶۴ ص، رحلی، ۱۲۷۷ق. چاپ سنگی
- الروضة البهية في شرح اللمعة الدمشقية (فقه شيعه)
ماتن: شهيد اول، محمد بن مكي، ملقب به شمس الدين (۷۳۴-۷۸۶ق.)
شارح: شهيد ثاني، زين الدين بن علي، ملقب به نورالدين (۹۱۱-۹۶۶ق.)
کاتب: خوانساری، حسن بن عبدالله (قرن ۱۴ق.)
تهران: چاپخانه علی قلی خان قاجار، ۲ ج، ۱۲۸۵ق. چاپ سنگی
۲. • السرائر (فقه شيعه)
عنوان فرعی: السرائر الحاوي لتحرير الفتاوي
نویسنده: ابن ادريس، محمد بن منصور بن احمد، مکنی به ابو عبدالله، ملقب به فخرالدين (۵۴۳-۵۹۸ق.)
مصصح: ابوالحسن بن مسیح (قرن ۱۳ق.)
کاتب: خوانساری، علی بن محمد (قرن ۱۳ق.)
کاتب: موسوی خوانساری، حسن بن احمد (قرن ۱۳ق.)

[۱۰۱] شرائع الاسلام، لأبي القاسم نجم الدين بن حسن الحلبي، تبريز، ۱۲۷۵ و طهران، ۱۲۷۲ و ۱۲۹۴^۱.

[۱۰۲] شرح رياض المسائل، للسيد علي الطباطبائي في مجلدين، طهران، ۱۲۶۷ و ۱۲۷۵ و ۱۲۸۱ و ۱۲۸۲ و ۱۲۸۸ و ۱۲۹۲^۲.

- کاتب: خوانساری، احمد علی بن محمد صادق (قرن ۱۳ق.).
تهران: چاپخانه آقامیرمحمدباقر رازی تهرانی، ۵۰۲ ص.، رحلی، ۱۲۷۰ق. چاپ سنگی
۱. شرایع الاسلام في مسائل الحلال والحرام (فقه شیعه)
نویسنده: محقق حلی، جعفر بن حسن بن یحیی، مکنی به ابوالقاسم (۶۰۲-۶۷۶ق.).
کاتب: خوانساری، محمد (قرن ۱۴ق.).
ایران: بی جا، نسخ، رحلی، ۱۲۷۵ق. چاپ سنگی
- شرایع الاسلام في مسائل الحلال والحرام (فقه شیعه)
نویسنده: محقق حلی، جعفر بن حسن بن یحیی، مکنی به ابوالقاسم (۶۰۲-۶۷۶ق.).
به اهتمام: طبسی حائری خراسانی، محمد علی بن محمد حسین
کاتب: افشار قزوینی، علی بن عباس (قرن ۱۴ق.).
تهران: چاپخانه محمد تقی بن عبدالمحمد تهرانی، ۳۴۴ ص.، رحلی، ۱۲۹۴ق. چاپ سنگی
۲. رياض المسائل في بيان أحكام الشرع بالدلائل (فقه شیعه)
عنوان فرعی: الشرح الكبير
ماتن: محقق حلی، جعفر بن حسن بن یحیی، مکنی به ابوالقاسم (۶۰۲-۶۷۶ق.).
شارح: طباطبایی کربلایی، علی بن محمد علی (۱۱۶۱-۱۲۳۱ق.).
کاتب: خوانساری، عبدالله بن محمد حسین (قرن ۱۳ق.).
کاتب: خوانساری، علی بن محمد علی (قرن ۱۴ق.).
تهران: بی جا، ج ۲، رحلی، ۱۲۶۷ق. چاپ سنگی
- رياض المسائل في بيان أحكام الشرع بالدلائل (فقه شیعه)
عنوان فرعی: رياض المسائل و حياض الدلائل؛ الشرح الكبير
ماتن: محقق حلی، جعفر بن حسن بن یحیی، مکنی به ابوالقاسم (۶۰۲-۶۷۶ق.).
شارح: طباطبایی کربلایی، علی بن محمد علی (۱۱۶۱-۱۲۳۱ق.).
به اهتمام: احمد (قرن ۱۳ق.).
تهران: بی جا، ج ۲، ج ۱، ۵۱۴ ص.، رحلی، ۱۲۷۵ق. چاپ سنگی
- رياض المسائل في بيان أحكام الشرع بالدلائل (فقه شیعه)
عنوان فرعی: الشرح الكبير
ماتن: محقق حلی، جعفر بن حسن بن یحیی، مکنی به ابوالقاسم (۶۰۲-۶۷۶ق.).
شارح: طباطبایی کربلایی، علی بن محمد علی (۱۱۶۱-۱۲۳۱ق.).
به اهتمام: خوانساری، باقر (قرن ۱۴ق.).

- [۱۰۳] شرح شرائع الاسلام، للشيخ مرتضى الأنصاري، ۱۲۹۸.^۱
[۱۰۴] فقه الرضوي، لعلی بن موسی الرضا عليه السلام، طهران، ۱۲۷۴.^۲
[۱۰۵] القواعد الفقهية، للشيخ مهدي الخالصي، مشهد، ۱۳۴۳.^۳
[۱۰۶] كشف اللثام، لحسن بن يوسف ابن المطهر الحلي في مجلدين، طهران، ۱۲۷۱ و ۱۲۷۴.^۴

تهران: بی جا، ج ۲، ج ۲، رحلی، ۱۲۸۱ق. چاپ سنگی

• ریاض المسائل في بيان أحكام الشرع بالدلائل (فقه شيعه)

عنوان فرعی: الشرح الكبير

ماتن: محقق حلی، جعفر بن حسن بن یحیی، مکنی به ابوالقاسم (۶۰۲-۶۷۶ق.).

شارح: طباطبایی کربلایی، علی بن محمد علی (۱۱۶۱-۱۲۳۱ق.).

مصصح: طبسی حائری خراسانی، محمد علی بن محمد حسین

کاتب: افشار قزوینی، علی بن عباس (قرن ۱۴ق.).

تهران: چاپخانه محمد تقی بن عبدالمحمد تهرانی، ج ۲، ج ۲، ص ۳۱۸، رحلی، ۱۲۸۸ق. چاپ سنگی

• ریاض المسائل في بيان أحكام الشرع بالدلائل (فقه شيعه)

عنوان فرعی: الشرح الكبير

ماتن: محقق حلی، جعفر بن حسن بن یحیی، مکنی به ابوالقاسم (۶۰۲-۶۷۶ق.).

شارح: طباطبایی کربلایی، علی بن محمد علی (۱۱۶۱-۱۲۳۱ق.).

مباشر چاپ: طبسی حائری خراسانی، محمد علی بن محمد حسین

کاتب: افشار قزوینی، علی بن عباس (قرن ۱۴ق.).

[ایران]: بی جا، ج ۲، ج ۱، ص ۶۳۲، رحلی، ۱۲۹۲ق. چاپ سنگی

۱. الطهارة (عربی)

نویسنده: انصاری، مرتضی بن محمد امین (۱۲۱۴-۱۲۸۱ق.).

به اهتمام: خوانساری تهرانی، علی اکبر

کاتب: صدرالکتاب طباطبائی، احمد بن محمد رضا

[تهران]: مطبعه الله قلی خان، رحلی، ۱۲۹۸ق. چاپ سنگی

۲. فقه الرضا عليه السلام (فقه شيعه)

عنوان فرعی: فقه الرضوی عليه السلام

نویسنده: امام هشتم، علی بن موسی (۱۵۳-۲۰۳ق.).

کاتب: مهدی بن محمد جعفر (قرن ۱۳ق.).

تبریز: چاپخانه استاد محمد تقی بن محمد مهدی تبریزی، ۱۵۳، رحلی، ۱۲۷۴ق. چاپ سنگی

۳. القواعد الفقهیه (فقه شيعه)

نویسنده: خالصی کاظمی، محمد مهدی بن حسین (۱۲۷۶-۱۳۴۳ق.)

مشهد: مطبعه خراسان، ۱۳۴۳ق. چاپ سربی

۴. كشف اللثام والابهام في شرح قواعد الأحكام (فقه شيعه)

- [۱۰۷] المبسوط، للشيخ الطوسي، طهران، ۱۲۷۱.^۱
- [۱۰۸] مجمع فائدة البرهان، لمقدس الأردبيلي، طهران، ۱۲۷۲.^۲
- [۱۰۹] مجموعة الهداية، لمحمدتقي بن محمدباقر الشريف اليزدي، يزد، ۱۲۷۷.^۳

عنوان فرعی: كشف لثام الابهام و ظلام عن وجوه خرائد قواعد الاحكام؛ قواعد لأحكام في معرفه الحلال والحرام؛
كشف اللثام عن قواعد الاحكام

ماتن: علامه حلی، حسن بن یوسف بن مطهر، مکنی به ابومنصور (۶۴۸-۷۲۶ق.).

شارح: فاضل هندی، محمد بن حسن بن محمد (۱۰۶۲-۱۱۳۷ق.).

مصصح: حسن بن احمد (قرن ۱۳ق.).

کاتب: خوانساری، علی رضا بن عباس علی (قرن ۱۳ق.).

تهران: چاپخانه عبدالمحمد بن علی لواسانی تهرانی، ج. ۲، ج. ۱، ۵۸۷ ص.، رحلی، ۱۲۷۱ق. چاپ سنگی

• كشف اللثام والابهام في شرح قواعد الأحكام (فقه شيعه)

عنوان فرعی: كشف اللثام عن قواعد الاحكام؛ كشف لثام الابهام و ظلام عن وجوه خرائد قواعد الاحكام؛ قواعد
الأحكام في معرفه الحلال والحرام

ماتن: علامه حلی، حسن بن یوسف بن مطهر، مکنی به ابومنصور (۶۴۸-۷۲۶ق.).

شارح: فاضل هندی، محمد بن حسن بن محمد (۱۰۶۲-۱۱۳۷ق.).

به اهتمام: میرزا بابا (قرن ۱۳ق.). مصصح: حسن بن احمد (قرن ۱۳ق.).

کاتب: علی نقی بن محمد (قرن ۱۳ق.).

تهران: چاپخانه عبدالمحمد بن علی لواسانی تهرانی، ج. ۲، ج. ۲، ۵۳۷ ص.، رحلی، ۱۲۷۴ق. چاپ سنگی

۱. المبسوط في فقه الإمامية (فقه شيعه)

نویسنده: طوسی، محمد بن حسن بن علی، مکنی به ابوجعفر، ملقب به شیخ الطائفه (۳۸۵-۴۶۰ق.).

مصصح: میرزامسیح (قرن ۱۳ق.).

کاتب: شریف خوانساری، محمد علی (قرن ۱۴ق.).

تهران: چاپخانه آقامیرمحمدباقر رازی تهرانی، ۶۹۵ ص.، رحلی، ۱۲۷۱ق. چاپ سنگی

۲. مجمع الفائدة والبرهان في شرح ارشاد الأذهان (فارسی)

ماتن: علامه حلی، حسن بن یوسف بن مطهر، مکنی به ابومنصور (۶۴۸-۷۲۶ق.).

شارح: مقدس اردبیلی، احمد بن محمد (?-۹۹۳ق.).

مصصح: خوانساری، محمدتقی بن محمد حسن (قرن ۱۳ق.).

مصصح: خوانساری، محمد بن حسین (قرن ۱۴ق.).

کاتب: خوانساری، محمد بن علی (قرن ۱۴ق.).

تهران: بی جا، رحلی، ۱۲۷۲ق. چاپ سنگی

۳. انتشار این کتاب در یزد قریب به یقین اشتباه است.

• مجموعة الهداية (فقه شيعه)

نویسنده: شریف یزدی، محمدتقی بن محمدباقر

- [۱۱۰] مدارک الأحكام، للسید شمس الدین محمد بن علی الموسوی، طهران، ۱۲۶۸.^۱
- [۱۱۱] مسالك الأفهام، للشیخ زین الدین الشہید فی مجلدین، طهران، ۱۲۶۲ و ۱۲۶۷ و ۱۲۶۸ و ۱۲۷۲ و ۱۲۸۲.^۲
- [۱۱۲] مستند الشیعة، لأحمد بن محمد مهدي النراقي، فی مجلدین، طهران.^۳

کاتب: حسینی، محمد علی بن جعفر

[تهران]: کارخانه ملامحمد [لواسانی]، رقی، ۱۲۷۷ق. چاپ سنگی

۱. مدارک الأحكام فی شرح شرایع الاسلام (فقه شیعه)

ماتن: محقق حلّی، جعفر بن حسن بن یحیی، مکنی به ابوالقاسم (۶۰۲-۶۷۶ق.).

شارح: موسوی عاملی جبعی، محمد بن علی بن حسین، مکنی به ابوالحسن، ملقب به شمس الدین (۹۴۶-۱۰۰۹ق.).

[ایران]: بی جا، رحلی، ۱۲۶۸ق. چاپ سنگی

۲. نسخه ای با تاریخ چاپ ۱۲۶۲ق شناسایی نشد.

• مسالك الأفهام فی شرح شرایع الاسلام (فقه شیعه)

ماتن: محقق حلّی، جعفر بن حسن بن یحیی، مکنی به ابوالقاسم (۶۰۲-۶۷۶ق.).

شارح: شهید ثانی، زین الدین بن علی، ملقب به نورالدین (۹۱۱-۹۶۶ق.).

تهران: بی جا، ج. ۲، ج. ۱، رحلی، ۱۲۶۷ق.

• مسالك الأفهام فی شرح شرایع الاسلام (فقه شیعه)

ماتن: محقق حلّی، جعفر بن حسن بن یحیی، مکنی به ابوالقاسم (۶۰۲-۶۷۶ق.).

شارح: شهید ثانی، زین الدین بن علی، ملقب به نورالدین (۹۱۱-۹۶۶ق.).

کاتب: ابوالقاسم بن زین العابدین

تهران: بی جا، ج. ۲، ص. ۴۴۶، رحلی، ۱۲۶۸ق. چاپ سنگی

• مسالك الأفهام فی شرح شرایع الاسلام (فقه شیعه)

عنوان فرعی: شرح شرایع الاسلام

ماتن: محقق حلّی، جعفر بن حسن بن یحیی، مکنی به ابوالقاسم (۶۰۲-۶۷۶ق.).

شارح: شهید ثانی، زین الدین بن علی، ملقب به نورالدین (۹۱۱-۹۶۶ق.).

کاتب: خوانساری، محمدرضا

[تهران]: بی جا، رحلی، ج. ۲، ص. ۴۹۵، ۲۷۲ق. چاپ سنگی

• مسالك الأفهام فی شرح شرایع الاسلام (فقه شیعه)

عنوان فرعی: شرح شرایع الاسلام

ماتن: محقق حلّی، جعفر بن حسن بن یحیی، مکنی به ابوالقاسم (۶۰۲-۶۷۶ق.).

شارح: شهید ثانی، زین الدین بن علی، ملقب به نورالدین (۹۱۱-۹۶۶ق.).

کاتب: خوانساری، محمد مهدی بن محمد جعفر (قرن ۱۳ق.).

تهران: بی جا، نسخ، ج. ۲، رحلی، ۱۲۸۲ق.

۳. این کتاب بارها در دوره قاجار چاپ و انتشار یافته است، مشخصات اولین چاپ این کتاب به قرار زیر است.

• مستند الشیعة فی احکام الشریعة (فقه شیعه)

- [۱۱۳] مصباح، لتقي الدين الكفعمي، ۱۳۱۲.^۱
 [۱۱۴] المعتمر، للشيخ نجم الدين المحقق، طهران^۲
 [۱۱۵] مفتاح النجاح، لمحمد مؤمن الخراساني، ۱۲۷۳ و ۱۲۹۱.^۳
 [۱۱۶] المكاسب، للشيخ مرتضى الأنصاري، طهران، ۱۲۸۰ و ۱۲۸۶.^۴
 [۱۱۷] المواهب السنية، للحاج ميرزا محمود البروجردي في مجلدين، طهران، ۱۲۸۰ و ۱۲۸۸.^۵

نویسنده: نراقی، احمد بن محمد مهدی، متخلص به صفائی (۱۱۸۵-۱۲۴۵ق.)

مصحح: دزفولی، عبدالکریم (قرن ۱۳ق.)

مصحح: لواسانی، محمد علی

مصحح: دزفولی، بشیر (قرن ۱۳ق.)

کاتب: طباطبایی اردستانی، محمدرضا بن ابوالحسن (قرن ۱۳ق.)

تهران: چاپخانه عبدالمحمد بن علی لواسانی تهرانی، ج ۲، ص ۷۱۲+۵۷۰، رحلی، ۱۲۷۳ق. چاپ سنگی

۱. این کتاب در موضوع ادعیه است و چاپی با تاریخ ۱۳۱۲ق در ایران شناسایی نشد.

۲. المعتمر في شرح مختصر (فقه شیعه)

عنوان فرعی: شرح النافع في مختصر الشرايع؛ شرح المختصر النافع

ماتن: محقق حلی، جعفر بن حسن بن یحیی، مکنی به ابوالقاسم (۶۰۲-۶۷۶ق.)

شارح: محقق حلی، جعفر بن حسن بن یحیی، مکنی به ابوالقاسم (۶۰۲-۶۷۶ق.)

مصحح: عصار، محمد کاظم بن محمود (۱۲۶۴-۱۳۵۳ش.)

کاتب: تفرشی، یحیی بن محمد باقر، ملقب به کاتب همایون (قرن ۱۴ق.)

تهران: بی جا، ۳۴۳ ص، رحلی، ۱۳۱۸ق. چاپ سنگی

۳. مفتاح النجاح و ذریعة الفلاح (فقه شیعه)

نویسنده: خراسانی نجفی، محمد مؤمن

چاپی با مشخصات ذکر شده شناسایی نشد.

۴. • المكاسب (فقه شیعه)

عنوان فرعی: کتاب المتاجر

نویسنده: انصاری، مرتضی بن محمد امین (۱۲۱۴-۱۲۸۱ق.)

کاتب: سمیرمی زنوزی اصفهانی، علی اصغر بن عبدالجبار، مکنی به ابوالحسن (قرن ۱۴ق.)

تهران: چاپخانه آقامیر محمد باقر رازی تهرانی، ۳۸۹ ص، رحلی، ۱۲۸۰ق. چاپ سنگی

• المكاسب (فقه شیعه)

عنوان فرعی: المتاجر نویسنده: انصاری، مرتضی بن محمد امین (۱۲۱۴-۱۲۸۱ق.)

به اهتمام: کتابفروش خوانساری، محمد حسن بن حسین (قرن ۱۴ق.)

به اهتمام: کتابفروش خوانساری، محمد صادق بن حسین (قرن ۱۴ق.)

کاتب: خادم، محمد حسن بن عبدالله (قرن ۱۴ق.)

تهران: چاپخانه علی قلی خان قاجار، ۳۷۶ ص، رحلی، ۱۲۸۶ق. چاپ سنگی

۵. المواهب السنية في شرح الدررة الغرورية (۲۰۱) (فقه شیعه)

- [۱۱۸] النافع، للشيخ نجم الدين المحقق، طهران.^۱
[۱۱۹] نهج اليقين، لعلاء الدين محمد بن أبي تراب، ۱۳۰۲.^۲

۴- کتب الأصول

- [۱۲۰] اشارات الأصول، للحاج محمد ابراهيم الكرباسي، طهران، ۱۲۴۵.^۳

شاعر: بحرالعلوم، محمد مهدي بن مرتضى بن محمد (۱۱۵۵-۱۲۱۲ق.)
شارح: طباطبائي بروجردی، محمود بن علی نقی بن جواد (?-۱۳۰۰ق.)
مصصح: طباطبائي بروجردی، هبة الله بن محمود بن علی نقی (قرن ۱۳ق.)
مصصح: خوانساری، رحيم بن محمد نصير (قرن ۱۳ق.)

کاتب: خادم، حسين بن عبدالله (قرن ۱۳ق.)
کاتب: موسوی خوانساری، محمد صادق بن ابوالقاسم (قرن ۱۴ق.)

تهران: بی جا، ج ۴، ص ۵۰۱،، رحلی، ۱۲۸۰ق. چاپ سنگی
• المواهب السنیه فی شرح الدرّة الغرویة (۴-۳) (فقه شیعه)

شاعر: بحرالعلوم، محمد مهدي بن مرتضى بن محمد (۱۱۵۵-۱۲۱۲ق.)
شارح: طباطبائي بروجردی، محمود بن علی نقی بن جواد (?-۱۳۰۰ق.)

به اهتمام: ساغر خوانساری، احمد بن محمد جعفر، متخلص به ساغر (قرن ۱۳ق.)
کاتب: خوانساری، محمد علی بن محمد رضا (قرن ۱۳ق.)

تهران: بی جا، ج ۴، ص ۵۴۵،، رحلی، ۱۲۸۸ق. چاپ سنگی
۱. النافع فی مختصر الشرايع (فقه شیعه)

عنوان فرعی: المختصر الشرايع؛ المختصر النافع
نویسنده: محقق حلی، جعفر بن حسن بن یحیی، مکنی به ابوالقاسم (۶۰۲-۶۷۶ق.)

به اهتمام: تهرانی، محمد باقر بن محمد زمان (قرن ۱۴ق.)
تهران: بی جا، ۲۵۳ ص،، رقیعی، ۱۳۲۴ق. چاپ سنگی

۲. منهج اليقين (احادیث شیعه)

عنوان فرعی: شرح وصیت امام صادق علیه السلام به شیعیان
ماتن: امام ششم، جعفر بن محمد (۸۰-۱۴۸ق.)

شارح: گلستانه، محمد بن ابوتراب، ملقب به علاء الدین (?-۱۱۱۰ق.)
به امر: ملک الکتاب شیرازی، محمد بن محمد رفیع، ملقب به ملک الکتاب (۱۲۶۹-۱۳۳۵ق.)

بمبئی: بی جا، ۲۶۸ ص،، وزیر، ۱۳۰۲ق.
۳. اشارات الأصول (اصول فقه شیعه)

نویسنده: کرباسی، محمد ابراهيم بن محمد حسن (۱۱۸۰-۱۲۶۲ق.)
به اهتمام: تبریزی، میرزا زین العابدین بن ملک محمد (قرن ۱۳ق.)

به سرمایه: گرجی، منوچهر خان ملقب به معتمد الدوله (?-۱۲۶۲ق.)
تهران: بی جا، ۲۸۱گ، رحلی، ۱۲۴۵ق. چاپ سربی

- [۱۲۱] بحرفوائد، للحاج ميرزا محمد حسن الأشتياني، طهران، ۱۳۱۵.^۱
- [۱۲۲] خزائن الأصول، لفاضل الدربندي، طهران.^۲
- [۱۲۳] رسالة في الاجتهاد، للشيخ محمد تقي الاصفهاني، طهران، ۱۲۹۶.^۳
- [۱۲۴] ضوابط الأصول، للسيد ابراهيم القزويني، ۱۲۷۰ و ۱۲۷۱.^۴
- [۱۲۵] علم اليقين، للحاج محمد كريم خان الكرمانى، ۱۳۰۴.^۵
- [۱۲۶] عوائد الأيام، لأحمد بن مهدي بن أبي ذر نراقى، ۱۲۶۶.^۶

۱. بحر الفوائد في شرح الفرائد (اصول فقه شيعه)
عنوان فرعى: دررالقلائد في الشرح على الفرائد
ماتن: انصاري، مرتضى بن محمد امين (۱۲۱۴-۱۲۸۱ق.)
شارح: آشتياني، محمد حسن بن جعفر (۱۲۴۸-؟-۱۳۱۹ق.)
به اهتمام: تاجر كتاب فروش شيرازى، محمد على (قرن ۱۴ق.)
متصدى چاپ: مازندراني، محمد رضا (قرن ۱۴ق.)
دستيار چاپ: باسمه چى تهراني، حسن (قرن ۱۴ق.)
کاتب: تفرشى، احمد بن محمد حسين، ملقب به ملك الكتاب (قرن ۱۴ق.)
کاتب: طالقانى، مسيح (قرن ۱۴ق.)
تهران: چاپخانه سيد مرتضى باسمه چى تهراني، ۴ ج، ۷۶۴ ص، رحلى، ۱۳۱۵ق. چاپ سنگى
۲. خزائن الأصول (اصول فقه شيعه)
نويسنده: دربندي، آقا بن عابد بن رمضان، متخلص به فيضى (?-۱۲۸۵ق.)
کاتب: خوانسارى، محمد على بن محمد رضا (قرن ۱۳ق.)
ايران: بى چا، ۶۹۴ ص، رحلى، ۱۲۶۷ق. چاپ سنگى
۳. الاجتهاد والتقليد (أصول فقه شيعه)
نويسنده: آفانجفى، محمد تقي بن محمد باقر (۱۲۶۲-۱۳۳۲ق.)
تهران: بى چا، ۱۰۳ ص، خشتى، ۱۲۹۸ق. چاپ سنگى
به ضميمه كتاب: العشرة في آداب المعاشرة.
۴. ضوابط الأصول (اصول فقه شيعه)
نويسنده: قزوينى، ابراهيم بن محمد باقر (۱۲۱۴-۱۲۶۲ق.)
مصصح: موسوى خوانسارى، حسن بن احمد (قرن ۱۳ق.)
تهران: بى چا، ۴۹۰ ص، رحلى، ۱۲۷۱ق. چاپ سنگى
۵. علم اليقين في اصول الفقه (اصول فقه شيعه)
نويسنده: کرمانى، محمد كريم بن ابراهيم (۱۲۲۵-۱۲۸۸ق.)
کاتب: کلباسى، محمد شريف (قرن ۱۴ق.)
تهران: بى چا، ۳۳ ص، جيبى، ۱۳۰۴ق. چاپ سنگى
۶. عوائد الأيام في بيان قواعد الأحكام ومهمات مسائل الحلال والحرام (اصول فقه شيعه)
عنوان فرعى: عوائد الأيام من مهمات ادله الأحكام

- [۱۲۷] فرائد الأصول، للشيخ مرتضى الأنصاري، طهران، ۱۲۹۵ و ۱۳۲۳.^۱
- [۱۲۸] الفصول الغرورية، للشيخ محمد حسين ابن محمدرحيم، طهران، ۱۲۸۶.^۲
- [۱۲۹] قوانين الأصول، لميرزا أبي القاسم القمي، طهران، ۱۲۸۲، ۱۲۹۹، ۱۳۰۴ و تبريز ۱۲۷۵.^۳

نویسنده: نراقی، احمد بن محمد مهدی، متخلص به صفائی (۱۱۸۵-۱۲۴۵ق.).

کاتب: اصفهانی، حسین بن محمد باقر (قرن ۱۳ق.).

تهران: بی‌چا، ۳۴۱ ص.، وزیری، ۱۲۶۶ق. چاپ سنگی

۱. فرائد الأصول (اصول فقه شیعه)

عنوان فرعی: الرسائل

نویسنده: انصاری، مرتضی بن محمد امین (۱۲۱۴-۱۲۸۱ق.).

مصصح: خوانساری، محمدرضا بن عبدالحسین بن آقابابا (قرن ۱۳ق.).

مصصح: محمد بن علی

کاتب: موسوی خوانساری، محمود بن محمد هاشم (قرن ۱۴ق.).

تهران: بی‌چا، ۲۰۰ ص.، رحلی، ۱۲۹۵ق. چاپ سنگی

• فرائد الأصول (اصول فقه شیعه)

عنوان فرعی: الرسائل

نویسنده: انصاری، مرتضی بن محمد امین (۱۲۱۴-۱۲۸۱ق.).

کاتب: گلپایگانی، محمدحسن بن محمد علی (قرن ۱۴ق.).

تهران: بی‌چا، ۵۰۳ ص.، وزیری، ۱۳۲۳ق. چاپ سنگی

۲. الفصول الغرورية في الأصول الفقهية (اصول فقه شیعه)

عنوان فرعی: الفصول في الأصول

نویسنده: حائری اصفهانی، محمد حسین بن عبد الرحیم (?-۱۲۵۴ق.).

به اهتمام: ابوالحسن

به اهتمام: محمد علی

تهران: چاپخانه کربلایی محمد قلی و کربلایی محمد حسن تهرانی، رحلی، ۱۲۸۶ق. چاپ سنگی

۳. القوانين المحكمة (اصول فقه شیعه)

نویسنده: میرزای قمی، ابوالقاسم بن محمد حسن (۱۱۵۱-۱۲۳۱ق.).

کاتب: همدانی، محمد ابراهیم بن محمد صالح (قرن ۱۳ق.).

دستیار چاپ: خوانساری نخجوانی، محمد تقی (قرن ۱۳ق.).

تبریز: چاپخانه مشهدی حاجی آقا بن احمد آقا باسمة چی تبریزی، ۴۴۷ ص.، رحلی، ۱۲۷۵ق. چاپ سنگی

• القوانين المحكمة (اصول فقه شیعه)

عنوان فرعی: قوانين الأصول

نویسنده: میرزای قمی، ابوالقاسم بن محمد حسن (۱۱۵۱-۱۲۳۱ق.).

مباشر چاپ: محمد علی

تهران: چاپخانه الله قلی خان، ج. ۲، ۲۸۹ ص.، رحلی، ۱۲۸۲ق.

- [۱۳۰] مبانی الأصول، لمحمدهاشم الخوانساری، ۱۳۱۷.^۱
- [۱۳۱] معالم الدین، لحسن بن زین الدین الشهدید، طهران، ۱۲۷۷، ۱۲۸۹، ۱۲۹۷ و تبریز ۱۲۸۰.^۲
- [۱۳۲] مناهج الأحكام، لأحمد بن مهدي ابن أبي ذر النراقی، ۱۲۶۹.^۳

۱. مبانی الأصول (اصول فقه شیعه)

نویسنده: چهارسوقی خوانساری، محمدهاشم بن زین العابدین بن ابوالقاسم (۱۲۳۵-۱۳۱۸ق.)
کاتب: اصفهانی، محمدحسن (قرن ۱۴ق.)
[ایران]: بی جا، ۴۵ ص، وزیری، ۱۳۱۷ق. چاپ سنگی

۲. نسخه‌ای که با تاریخ چاپ ۱۲۷۵ به عنوان چاپ تبریز درج شده احتمال قوی چاپ تهران است.

• معالم الدین وملاذ المجتهدین (اصول فقه شیعه)

عنوان فرعی: معالم الأصول

نویسنده: ابن شهیدثانی، حسن بن زین الدین بن علی، مکنی به ابومنصور، ملقب به جمال الدین (۹۵۹-۱۰۱۱ق.)

کاتب: خوانساری، علیرضا بن عباسعلی

[تبریز]: بی جا، وزیری، ۱۲۷۵ق. چاپ سنگی

• معالم الدین وملاذ المجتهدین (اصول فقه شیعه)

عنوان فرعی: معالم الأصول

نویسنده: ابن شهیدثانی، حسن بن زین الدین بن علی، مکنی به ابومنصور، ملقب به جمال الدین (۹۵۹-۱۰۱۱ق.)

تهران: بی جا، نسخ، ۱ ج، ۲۶۴ ص، ۱۲۷۷ق. چاپ سنگی

• معالم الدین وملاذ المجتهدین (اصول فقه شیعه)

عنوان فرعی: معالم الأصول

نویسنده: ابن شهیدثانی، حسن بن زین الدین بن علی، مکنی به ابومنصور، ملقب به جمال الدین (۹۵۹-۱۰۱۱ق.)

کاتب: خوانساری، احمد بن عبدالله (قرن ۱۳ق.)

تهران: بی جا، ۲۲۹ ص، وزیری، ۱۲۸۹ق. چاپ سنگی

• معالم الدین وملاذ المجتهدین (اصول فقه شیعه)

عنوان فرعی: معالم الأصول

نویسنده: ابن شهیدثانی، حسن بن زین الدین بن علی، مکنی به ابومنصور، ملقب به جمال الدین (۹۵۹-۱۰۱۱ق.)

کاتب: خراسانی، محمدعلی بن محمدحسین

تهران: مشهدی محمدتقی، ۱۵۴ ص، وزیری، ۱۲۹۷ق. چاپ سنگی

۳. مناهج الأحكام والأصول (اصول فقه شیعه)

عنوان فرعی: مناهج الأصول

نویسنده: نراقی، احمد بن محمد مهدی، متخلص به صفائی (۱۱۸۵-۱۲۴۵ق.)

به امر: شیخ جعفر مصحح: فخارتهرانی، موسی (قرن ۱۳ق.)

تهران: چاپخانه آقامیرمحمدباقر رازی تهران، ۳۱۸ ص، رحلی، ۱۲۶۹ق. چاپ سنگی

- [۱۳۳] هداية المسترشدين، لمحمدتقي بن محمدرحيم الاصفهاني، طهران، ۱۲۷۳.^۱
[۱۳۴] وسيلة الوسائل، للسيدمحمدباقر اليزدي، تبريز، ۱۲۹۱.^۲

۵- كتب الأدب واللغة العربية

- [۱۳۵] ألفية، ابن مالك، طهران، ۱۲۸۸.^۳
[۱۳۶] أنوار الريح، لصدرالدين المدني، طهران، ۱۳۰۴.^۴
[۱۳۷] البهجة المرضية في شرح الألفية، لجلال الدين السيوطي، تبريز، ۱۲۸۶.^۵
[۱۳۸] التصريح في شرح التوضيح، لخالد بن عبدالله الأزهرى، طهران.^۶

۱. هداية المسترشدين في شرح اصول معالم الدين (اصول فقه شيعه)
ماتن: ابن شهيدثاني، حسن بن زين الدين بن علي، مكنى به ابومنصور، ملقب به جمال الدين (۹۵۹-۱۰۱۱ق.).
شارح: ايوان كيفي، محمدتقي بن عبدالرحيم (?-۱۲۴۸ق.).
به اهتمام: فخار تهراني، موسى (قرن ۱۳ق.).
تهران: بي جا، رحلي، ۱۲۷۳ق. چاپ سنگي
۲. وسيلة الوسائل في شرح الرسائل في علم الأصول (اصول فقه شيعه)
ماتن: انصاري، مرتضى بن محمدامين (۱۲۱۴-۱۲۸۱ق.).
شارح: طباطبائي، محمدباقر بن مرتضى كاتب: محمد بن علي (قرن ۱۳ق.).
تبريز: چاپخانه عباس علي بن لطف الله كتابفروش تبريزي شبيستري، ۴۷۴ ص.، رحلي، ۱۲۹۱ق. چاپ سنگي
۳. • الألفية في النحو (نحو عربي)
عنوان فرعي: الخلاصة في النحو؛ الألفية
شاعر: ابن مالك، محمد بن عبدالله بن مالك، مكنى به ابوعبدالله، ملقب به جمال الدين (۶۰۰-۶۷۲ق.).
كتابي با اين مشخصات چاپ شناسايي نشد.
۴. أنوار الريح في أنواع البديع (بديع)
نويسنده: مدني، علي خان بن احمد بن محمد، ملقب به صدرالدين (۱۰۵۲-۱۱۱۲ق.).
كاتب: گليپايگاني، محمدتقي بن محمدحسن (قرن ۱۴ق.).
تهران: بي جا، ۸۲۷ ص.، رحلي، ۱۳۰۴ق. چاپ سنگي
۵. البهجة المرضية في شرح الألفية (نحو عربي)
عنوان فرعي: سيوطي
شاعر: ابن مالك، محمد بن عبدالله بن مالك، مكنى به ابوعبدالله، ملقب به جمال الدين (۶۰۰-۶۷۲ق.).
شارح: سيوطي، عبدالرحمن بن ابوبكر، مكنى به ابوالفضل، ملقب به جلال الدين (۸۴۹-۹۱۱ق.).
كاتب: مؤيدالعلماء تبريزي، محمدكاظم بن عبدالعلي، ملقب به مؤيدالعلماء (قرن ۱۳ق.).
[تبريز]: بي جا، ۲۵۷ ص. وزيري، ۱۲۸۶ق. چاپ سنگي
۶. التصريح بمضمون التوضيح (نحو)

- [۱۳۹] جامع الشواهد، لمحمدباقر بن علي رضا، طهران، ۱۲۷۹.^۱
- [۱۴۰] جامع المقدمات، طهران، ۱۲۸۰، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸.^۲
- [۱۴۱] حاشیه علی شرح السیوطی، لمیرزا آبی طالب الاصفهانی، طهران، ۱۲۷۳ و ۱۲۷۵.^۳
- [۱۴۲] حاشیه علی مختصر التلخیص، لحامد الخطائی، طهران.^۴
- [۱۴۳] السامی فی الأسامی، لأبی الفضل أحمد بن محمد المیدانی، طهران.^۵
- [۱۴۴] سوانح الفکر، للدکتور سلیمان غزالی، طهران، ۱۹۱۵.^۶

- ماتن: ابن هشام، عبدالله بن یوسف بن هشام، مکنی به ابومحمد، ملقب به جمال الدین (۷۰۸-۷۶۱ق.).
 شارح: ازهری، خالد بن عبدالله، مکنی به ابولید، ملقب به زین الدین (۸۳۸-۹۰۵ق.).
 چاپ‌های متعددی از این کتاب طی سالهای ۱۲۷۲ق، ۱۲۷۹ق، ۱۲۸۶ق و ۱۳۰۱ق چاپ و منتشر شده است.
۱. جامع الشواهد (نحو)
 نویسنده: شریف اردکانی، محمدباقر بن علی رضا (قرن ۱۳ق.).
 کاتب: نقیب لشکرنویس خوانساری، ابوالقاسم بن عبدالله، ملقب به معین‌الملک (قرن ۱۳ق.).
 [ایران]: بی‌جا، رحلی، ۱۲۷۹ق. چاپ سنگی
۲. یک مجموعه از رساله‌هایی در موضوعات صرف، نحو و منطق که توسط نویسندگان مختلف به نگارش درآمده و مکرر در دوره قاجار به شیوه چاپ سنگی منتشر شده است.
۳. حاشیه البهجة المرضیة فی شرح الألفية (نحو)
 عنوان فرعی: تعلیقه علی البهجة المرضیة فی شرح الألفية؛ حاشیه ابوطالب؛ حاشیه شرح الفیة؛ حاشیه سیوطی؛ حاشیه بهجة المرضیة
 ماتن: سیوطی، عبدالرحمن بن ابوبکر، مکنی به ابوالفضل، ملقب به جلال الدین (۸۴۹-۹۱۱ق.).
 محشی: اصفهانی، ابوطالب (?-۱۲۳۸ق.).
 به اهتمام: محمدتقی (قرن ۱۴ق.).
 تهران: چاپخانه الله‌قلی خان، خشتی، ۱۲۷۵ق. چاپ سنگی
۴. حاشیه مختصر المعانی (بدیع)
 نویسنده: خطایی، عثمان بن عبدالله (قرن ۱۰ق.)
 چاپی از این کتاب شناسایی نشد.
۵. السامی فی الأسامی (واژه‌نامه)
 نویسنده: میدانی، احمد بن محمد، مکنی به ابوالفضل (?-۵۱۸ق.).
 تهران: چاپخانه الله‌قلی خان، ۱۱۹ ص.، خشتی، ۱۲۷۳ق. چاپ سنگی
۶. سوانح الفکر فی ما بسامی العشق من عبر (شعر)
 نویسنده: غزالی، سلیمان جرجیس (۱۸۵۴-۱۹۲۹م)
 تهران: مطبعه مروی، ۱۶۴ ص، رقی، ۱۹۱۵م/۱۳۳۳ق. چاپ سنگی

۱. [۱۴۵] سوانح الکلم، للدكتور سليمان غزالة، طهران، ۱۹۱۵.
۲. [۱۴۶] شرح الأنموذج، لمحمد بن عبدالغني التبريزي، تبريز، ۱۲۹۶، و طهران ۱۲۷۲.
۳. [۱۴۷] شرح التجريد، لمحمد الفرسى، تبريز، ۱۳۰۱.
۴. [۱۴۸] شرح الديوان لعلي بن أبي طالب عليه السلام، للقاضي المييدي، ۱۲۸۵.
۵. [۱۴۹] شرح الشمسية، لميرسيد شريف الجرجاني، ۱۲۴۷.
۶. [۱۵۰] شرح الصمدية، لميرزا علي خان الشيرازي، طهران ۱۲۷۶ و ۱۳۰۷.
۷. [۱۵۱] شرح الصمدية، لصدرالدين الهمداني، ۱۲۷۶.
۸. [۱۵۲] شرح القوانين، لمحمد حسين القمي، طهران، ۱۳۰۳.

۱. سوانح الکلم وأعاج الحكم (ضرب المثل)

نویسنده: غزاله، سليمان جرجيس (۱۸۵۴-۱۹۲۹م)

تهران: مطبعة حاجی عبدالرحيم، ۱۰۱ص، رقی، ۱۹۱۵م/۱۳۳۳ق. چاپ سنگی

۲. شرح الأنموذج في النحو (نحو عربی)

ماتن: زمخشری، محمود بن عمر بن محمد، مکنی به ابوالقاسم، ملقب به جارالله (۴۶۷-۵۳۸ق.).

شارح: اردبیلی، محمد بن عبدالغنی، ملقب به جمال‌الدین (?-۶۴۷ق.).

این کتاب به دفعات در دوره قاجار به شیوه چاپ سنگی منتشر شده است.

۳. این کتاب شناسایی نشد.

۴. شرح دیوان امیرالمؤمنین عليه السلام (شعر عربی)

شاعر: امام اول، علی بن ابی طالب عليه السلام (?-۴۰ق.).

شارح: میبیدی یزدی، حسین بن معین‌الدین، ملقب به کمال‌الدین (?-۹۱۱ق.).

تهران: بی‌چا، ۴۵۴ص، وزیری، ۱۲۸۵ق. چاپ سنگی

۵. حاشیه تحریر القواعد المنطقية في شرح الشمسية (منطق)

ماتن: قطب‌الدین رازی، محمد بن محمد، ملقب به قطب‌الدین (۶۹۴-۷۶۶ق.).

محتسبی: شریف جرجانی، علی بن محمد بن علی، مکنی به ابوالحسن، ملقب به شرف‌الدین (۷۴۰-۸۱۶ق.).

این چاپ شناسایی نشد.

۶. الحدائق الندية في شرح الفوائد الصمدية (نحو عربی)

عنوان فرعی: شرح کبیر

نویسنده: شیخ بهایی، محمد بن حسین بن عبدالصمد، ملقب به بهاء‌الدین (۹۵۳-۱۰۳۱ق.).

شارح: مدنی، علی خان بن احمد بن محمد، ملقب به صدرالدین (۱۰۵۲-۱۱۲۰ق.).

چاپ‌های این کتاب در تاریخ‌های ذکر شده شناسایی نشد.

۷. این کتاب نیز به احتمال قوی همان شرح علی خان مدنی ملقب به صدرالدین بر کتاب صمدیه است که توسط

کاتبی با نام محمدحسن بن حسین همدانی کتابت و در سال ۱۲۷۴ق چاپ و انتشار یافته است.

۸. توضیح القوانين (اصول فقه شیعه)

- ۱۵۳] شرح الكافية، للشيخ رضي الأسترآبادي، طهران، ۱۲۷۱.^۱
 ۱۵۴] شرح المطالع، لمحمد بن محمد الرازي، طهران، ۱۳۱۴.^۲
 ۱۵۵] صحاح اللغة، لأبي نصر اسمعيل ابن حماد الجوهري، طهران ۱۲۷۶.^۳
 ۱۵۶] قاموس اللغة، لمجدالدين محمد بن يعقوب الفيروزآبادي، تبريز، ۱۲۸۹ و
 طهران ۱۲۴۶.^۴

عنوان فرعی: حاشیه قوانین میرزای قمی

ماتن: میرزای قمی، ابوالقاسم بن محمدحسن (۱۱۵۱-۱۲۳۱ق.)

محتوی: قمی، محمدحسین بن بهاءالدين (قرن ۱۴ق.)

کاتب: صدرالکتاب طباطبایی اردستانی، احمد بن محمدرضا، ملقب به صدرالکتاب (قرن ۱۴ق.)

[تهران]: چاپخانه میرزاعباس باسمه چی، ۲۸۵ ص،، وزیری، ۱۳۰۳ق. چاپ سنگی

۱. شرح رضی علی الكافية في علم النحو (نحو)

عنوان فرعی: شرح الكافية في علم النحو؛ شرح کافیه ابن حاجب؛ شرح رضی

ماتن: ابن حاجب، عثمان بن عمر بن ابوبکر، مکنی به ابوعمر و (۵۷۰-۶۴۶ق.)

شاح: رضیالدين استرآبادی نجفی، محمد بن حسن بن سيفالدين، ملقب به رضیالدين (?-۶۸۶ق.)

کاتب: طالقانی، محمدهادی بن بهرام (قرن ۱۳ق.) تهران: بی جا، ۴۱۶ ص،، رحلی، ۱۲۷۱ق. چاپ سنگی

۲. لوامع الأسرار في شرح مطالع الأنوار (منطق)

عنوان فرعی: شرح المطالع

ماتن: سراجالدين ارموی، محمود بن ابوبکر بن حسین، مکنی به ابوالثناء، ملقب به سراجالدين (۵۹۴-۶۸۲ق.)

شاح: قطبالدين رازی، محمد بن محمد، ملقب به قطبالدين (۶۹۴-۷۶۶ق.)

به اهتمام: خوانساری، محمدحسین بن محمد (قرن ۱۴ق.)

به اهتمام: تاجر کتاب فروش خوانساری، محمدرحیم (قرن ۱۴ق.)

کاتب: غلامحسین (قرن ۱۴ق.)

کاتب: خوانساری، ناصرقلی بن نصرالله، متخلص به ناصر (?-۱۳۲۰ق.)

تهران: چاپخانه سیداسدالله بن باقر تهرانی، ۲۷۶ ص،، رحلی، ۱۳۱۵ق. چاپ سنگی

۳. صحاح اللغة (واژه نامه)

عنوان فرعی: تاج اللغة و صحاح العربية؛ تاج اللغة و سرالعبية؛ الصحیح في اللغة

نویسنده: جوهري، اسماعيل بن حماد، مکنی به ابونصر (?-۳۹۳ق.)

چاپی با این تاریخ شناسایی نشد.

۴. القاموس المحيط والقابوس الوسيط الجامع لمآذهب من كلام العرب شماطيط (واژه نامه)

عنوان فرعی: القاموس اللغة نویسنده: فیروزآبادی شیرازی، محمد بن یعقوب بن محمد، مکنی به ابوطاهر (۷۲۹-۸۱۷ق.)

کاتب: معلم، علی اکبر

تبریز: کارخانه مشهدی الله وردی، ۶۴۸ ص،، رحلی، ۱۲۸۹ق. چاپ سنگی

چاپ ۱۲۴۶ق شناسایی نشد و به احتمال زیاد این تاریخ اشتباه است.

- [۱۵۷] مجمع الأمثال، لأبي الفضل أحمد ابن محمد الميداني، طهران، ۱۲۹۰.^۱
- [۱۵۸] مجمع الأمثال، لحسين بن أبي بكر، طهران، ۱۲۹۰.^۲
- [۱۵۹] مجمع البحرين، لفرخالدین بن محمد علي النجفي، طهران، ۱۲۴۴ و تبریز ۱۲۷۶ و ۱۲۹۶.^۳
- [۱۶۰] مجموعة رسائل في الأدب، طهران، ۱۲۷۳.^۴
- [۱۶۱] مصباح الميزان، لمحمد الطهراني، طهران، ۱۲۶۷.^۵
- [۱۶۲] المطول، لسعد الدين التفتازاني، تبریز ۱۲۷۲ و طهران ۱۲۷۲ و ۱۲۷۵ و ۱۲۸۵ و ۱۳۱۰.^۶

۱. مجمع الأمثال (ضرب المثل)

- نویسنده: میدانی، احمد بن محمد، مکنی به ابوالفضل (?۵۱۸ق.)
- به اهتمام: معتمدالدوله کاتب: صدر اصفهانی، محمدباقر بن عبدالحسین بن محمدحسین (قرن ۱۳ق.)
- تهران: چاپخانه آقامیرمحمدباقر رازی تهرانی، نستعلیق و نسخ، ۷۸۱ ص.، رحلی، ۱۲۹۰ق. چاپ سنگی
۲. این کتاب همان چاپ قبلی است.
۳. چاپ این اثر در سال ۱۲۴۴ق در تهران بدون شک اشتباه است. همچنین چاپ ۱۲۹۶ نیز شناسایی نشد و چاپ ۱۲۷۶ق نیز احتمالاً متعلق به تهران است.
- مجمع البحرين و مطلع النیرین (واژه‌نامه)
- عنوان فرعی: مجمع البحرين نویسنده: طریحی، فرخالدین بن محمد بن علی (۹۷۹-۱۰۸۵ق.)
- تهران: بی‌چا، رحلی، ۱۲۷۶ق.
۴. احتمالاً کتابی مشتمل بر رساله‌های زیر است که در سال ۱۲۷۳ق به صورت چاپ سنگی منتشر شده است:
- ضمائم: ۱. القصيدة الطنطرية؛ ۲. قصيدة لامية العرب مع الشرح؛ ۳. قصيدة لامية العجم؛ ۴. القصيدة الخمرية لابن الفارض؛ ۵. قصيدة لابن الفارض؛ ۶. شرح قصيدة النابغة الذبياني؛ ۷. القصائد السبع العلويات مع الشرح؛ ۸. قصيدة الفرزدق في مدح علي بن الحسين عليه السلام؛ ۹. فائدة عروضية؛ ۱۰. قصيدة لتوبة بن حمير؛ ۱۱. قصة العجبية لتوبة بن حمير؛ ۱۲. قصيدة في مدح الأئمة؛ ۱۳. شرح قصيدة البردة؛ ۱۴. قصيدة للسيد اسماعيل الحميري؛ ۱۵. أبيات لامرو القيس؛ ۱۶. القصيدة الاشكونانية؛ ۱۷. شرح المعلقات السبع.
۵. کتاب مصباح الميزان تأليف محمد سنگلجی اثری در موضوع منطق است که قطعا در این تاریخ چاپ و منتشر نشده است.
۶. • المطول (معانی و بیان)
- عنوان فرعی: شرح تلخیص المفتاح ماتن: خطیب قزوینی، محمد بن عبدالرحمن بن عمر (۶۶۶-۷۳۹ق.)
- شارح: تفتازانی، مسعود بن عمر بن عبدالله، ملقب به سعدالدین (۷۲۲-۷۹۲ق.)
- به اهتمام: خوشنویس، رضا (قرن ۱۳ق.)
- مباشر چاپ: حاج محمد (قرن ۱۳ق.)
- کاتب: مؤید العلماء تبریزی، محمدکاظم بن عبدالعلی، ملقب به مؤید العلماء (قرن ۱۳ق.)
- [تهران]: چاپخانه میرزا محمد، ۴۰۵ ص.، رحلی، ۱۲۷۲ق. چاپ سنگی
- المطول (معانی و بیان)
- عنوان فرعی: شرح تلخیص المفتاح

[۱۶۳] المعلقات السبع، لأبي عبد الله حسين ابن احمد الزوزني، ۱۲۷۳.^۱
 [۱۶۴] مغني اللبيب، لأبي عبد الله محمد بن عبدالدين الأنصاري، تبريز، ۱۲۷۴ و طهران
 ۱۲۷۳ و ۱۲۹۳.^۲

- ماتن: خطيب قزويني، محمد بن عبدالرحمن بن عمر (۶۶۶-۷۳۹ق.)
 شارح: تفتازاني، مسعود بن عمر بن عبدالله، ملقب به سعدالدين (۷۲۲-۷۹۲ق.)
 به اهتمام: خوانساري، محمدتقي (قرن ۱۴ق.)
 كاتب: خوانساري، ربيع بن محمد اسماعيل (قرن ۱۳ق.)
 كاتب: خوانساري گلپايگاني، محمد رضا بن ابوالقاسم (قرن ۱۳ق.)
 كاتب: موسوي حسيني رضوي خوانساري، محمد علي بن محمد (قرن ۱۴ق.)
 تهران: چاپخانه الله قلی خان، ۳۶۵ ص، رحلی، ۱۲۷۵ق. چاپ سنگی
 • المطول (معانی و بیان)
 عنوان فرعی: شرح تلخیص المفتاح
 ماتن: خطيب قزويني، محمد بن عبدالرحمن بن عمر (۶۶۶-۷۳۹ق.)
 شارح: تفتازاني، مسعود بن عمر بن عبدالله، ملقب به سعدالدين (۷۲۲-۷۹۲ق.)
 به مباشرت: محمد علي (قرن ۱۳ق.)
 كاتب: مؤيد العلماء تبريزي، محمد كاظم بن عبدالعلي، ملقب به مؤيد العلماء (قرن ۱۳ق.)
 تهران: بی چا، رحلی، ۱۲۸۵ق. چاپ سنگی
 • المطول (معانی و بیان)
 عنوان فرعی: شرح تلخیص المفتاح
 ماتن: خطيب قزويني، محمد بن عبدالرحمن بن عمر (۶۶۶-۷۳۹ق.)
 شارح: تفتازاني، مسعود بن عمر بن عبدالله، ملقب به سعدالدين (۷۲۲-۷۹۲ق.)
 به امر: تاجر كتاب فروش تبريزي، احمد بن ابراهيم، ملقب به مؤيد العلماء (قرن ۱۴ق.)
 كاتب: حسيني تبريزي، آقا بن محمدتقي (قرن ۱۴ق.)
 كاتب: محمد كاظم (قرن ۱۴ق.)
 تبريز: بی چا، ۳۹۲ ص، رحلی، ۱۳۱۰ق. چاپ سنگی
 ۱. • شرح المعلقات السبع (شعر عربي)
 شارح: ابو عبدالله زوزني، حسين بن احمد بن حسين، مكنی به ابو عبدالله (?-۴۸۶ق.)
 كاتب: سميرمي زوزي اصفهاني، علي اصغر بن عبدالجبار، مكنی به ابوالحسن (قرن ۱۴ق.)
 ايران: بی چا، ۱۳۲ ص، رقیعی، ۱۲۷۳ق. چاپ سنگی
 ۲. • مغني اللبيب عن كتب الأعراب (نحو عربي)
 نویسنده: ابن هشام، عبدالله بن يوسف بن هشام، مكنی به ابومحمد، ملقب به جمال الدين (۷۰۸-۷۶۱ق.)
 مصحح: يزدي، محمد بن محمدتقي (قرن ۱۳ق.)
 مصحح: يزدي، محمد حسين بن محمد علي (قرن ۱۳ق.)
 تهران: چاپخانه الله قلی خان، رحلی، ۱۲۷۳ق. چاپ سنگی

[۱۶۵] مقامات، لبديع الزمان الهمداني، ۱۲۹۳ و ۱۲۹۴.^۱

[۱۶۶] مقامات، جلال الدين السيوطي، طهران، ۱۲۸۴.^۲

[۱۶۷] مقامات الحريري، تبريز، ۱۲۴۸، ۱۳۰۶ و طهران ۱۲۷۳ و ۱۲۸۲.^۳

• مغنى اللبيب عن كتب الأعراب (نحو عربى)

نويسنده: ابن هشام، عبدالله بن يوسف بن هشام، مكنى به ابومحمد، ملقب به جمال الدين (۷۶۱-۷۰۸ ق.).

محقق: عبدالحميد، محمد، ملقب به محى الدين

کاتب: نيك خراج باشى تهرانى، محمدعلى بن عبدالله (قرن ۱۳ ق.).

کاتب: همدانى، محمدحسين بن حسين (قرن ۱۳ ق.). چاپ سنگى

تهران: بى چا، ۳۱۴ ص.، رحلى، ۱۲۷۳ ق. چاپ سنگى

• مغنى اللبيب عن كتب الأعراب (نحو عربى)

نويسنده: ابن هشام، عبدالله بن يوسف بن هشام، مكنى به ابومحمد، ملقب به جمال الدين (۷۶۱-۷۰۸ ق.).

مصصح: طبسى حائرى خراسانى، محمدعلى بن محمدحسين

کاتب: طبسى حائرى خراسانى، محمدعلى بن محمدحسين

تهران: چاپخانه محمدتقى بن عبدالمحمد تهرانى، نستعليق و نسخ، ۳۶۷ ص.، رحلى، ۱۲۹۳ ق. چاپ سنگى

۱. تنها چاپى که از انتشار مقامات بديع الزمان همدانى سراغ داريم با مشخصات زير است:

• المقامات (نثر عربى)

نويسنده: بديع الزمان همدانى، احمد بن حسين (۳۵۸-۳۹۸ ق.)

کاتب: واعظ شيرازى، محمدتقى بن محمدامين

تهران: بى چا، ۱۱۲+۴ ص.، وزيرى، ۱۲۹۶ ق. چاپ سنگى

۲. المقامات (نثر عربى)

نويسنده: سيوطى، عبدالرحمن بن ابوبکر، مكنى به ابوالفضل، ملقب به جلال الدين (۸۴۹-۹۱۱ ق.).

کاتب: حسينى خوانسارى، محمدصادق بن ابوالقاسم

[تهران]: بى چا، ۲۰ ص.، رقى، ۱۲۸۶ ق. چاپ سنگى

۳. چاپ اين کتاب در سال ۱۲۴۸ ق در تبريز کاملاً اشتباه است همچنين نسبت مکان با تاريخ هاى ذکر شده نيز محل ترديد است.

• مقامات الحريرى (نثر عربى)

عنوان فرعى: المقامات الحريريه؛ المقامات الأدبيه

نويسنده: حريرى، قاسم بن على بن محمد، مكنى به ابومحمد (۴۴۶-۵۱۶ ق.).

به اهتمام: کرمانى، آقاخان بن باقر (قرن ۱۴ ق.). به اهتمام: صحاف، على (قرن ۱۳ ق.).

کاتب: تبريزى، عبدالله (قرن ۱۴ ق.).

تبريز: بى چا، ۲۰ ص.، وزيرى، ۱۲۷۳ ق. چاپ سنگى

• مقامات الحريرى (نثر عربى)

عنوان فرعى: المقامات الحريريه؛ المقامات الأدبيه

نويسنده: حريرى، قاسم بن على بن محمد، مكنى به ابومحمد (۴۴۶-۵۱۶ ق.).

- [۱۶۸] المقدمة في النحو، لأبي الحسن علي ابن محمد الضريري، ۱۲۴۲.^۱
[۱۶۹] المنصف في الكلام، لتقي الدين أبي العباس أحمد بن محمد، طهران ۱۲۷۳.^۲
[۱۷۰] نهج البلاغة، للسيد الرضي، طهران، ۱۲۸۹ و تبريز ۱۲۴۷.^۳

۶- الكتب العلمية

- [۱۷۱] بحر الجواهر، لمحمد بن يوسف الهروي، طهران، ۱۲۸۸.^۴

- کاتب: تبریزی، محمد رحیم بن محمد تقی (قرن ۱۴ق.).
[تبریز]: چاپخانه حاج ابراهیم، ۲۰۰ ص، وزیری، ۱۲۸۲ق.
• مقامات الحریری (نثر عربی)
عنوان فرعی: المقامات الحریری؛ المقامات الأدبیه
نویسنده: حریری، قاسم بن علی بن محمد، مکنی به ابومحمد (۴۴۶-۵۱۶ق.).
به امر: کاشانی، محمد حسین (قرن ۱۴ق.). به اهتمام: تهرانی، محمد تقی (قرن ۱۴ق.).
کاتب: گلپایگانی، محمد تقی بن محمد حسن (قرن ۱۴ق.).
کاتب: گلپایگانی، محمد باقر بن زین العابدین (قرن ۱۴ق.).
تهران: بی جا، ۲۰۰ ص، وزیری، ۱۳۰۴ق. چاپ سنگی
۱. کتابی با چنین مشخصاتی شناسایی نشد.
۲. المنصف من الكلام علی مغنی ابن هشام (نحو عربی)
عنوان فرعی: حواش علی مغنی اللیب عن کتب الأعراب؛ شرح مغنی اللیب لابن هشام
ماتن: ابن هشام، عبدالله بن یوسف بن هشام، مکنی به ابومحمد، ملقب به جمال الدین (۷۰۸-۷۶۱ق.).
شارح: شمنی، احمد بن محمد بن حسن، مکنی به ابوالعباس، ملقب به تقی الدین (۸۰۱-۸۷۲ق.).
مصحح: یزدی، محمد بن محمد تقی (قرن ۱۳ق.).
کاتب: یزدی، محمد حسین بن محمد علی (قرن ۱۳ق.).
تهران: چاپخانه الله قلی خان، رحلی، ۱۲۷۳ق. چاپ سنگی
۳. اولین چاپ از کتاب نهج البلاغه در شهر تبریز و به سال ۱۲۶۷ق منتشر شده است که در اینجا به اشتباه ۱۲۴۷ق ذکر گردیده است. همچنین چاپ ۱۲۸۹ق نیز در تبریز انجام شده است.
• نهج البلاغة (احادیث شیعه)
گردآورنده: شریف الرضی، محمد بن حسین بن موسی، مکنی به ابوالحسن (۳۵۹-۴۰۶ق.).
کاتب: قراچه داغی اهری، محمد جعفر بن محمد باقر (قرن ۱۳ق.).
تبریز: چاپخانه محمد مهدی بن ملا صالح تبریزی، ۳۰۷ ص، رحلی، ۱۲۶۷ق. چاپ سنگی
• نهج البلاغة (احادیث شیعه)
گردآورنده: شریف الرضی، محمد بن حسین بن موسی، مکنی به ابوالحسن (۳۵۹-۴۰۶ق.).
کاتب: مرندی تبریزی، یوسف بن علی عباس (?-۱۳۰ق.).
تبریز: چاپخانه حاج ابراهیم بن احمد تبریزی، ۳۲۶ ص، رحلی، ۱۲۸۹ق. چاپ سنگی
۴. بحر الجواهر (پزشکی)

- [۱۷۲] تحرير أقليدس، لبهاء الدين محمد العاملی، طهران، ۱۲۹۸.^۱
- [۱۷۳] خلاصة الحساب، لبهاء الدين محمد العاملی، طهران، ۱۲۷۳، ۱۲۷۵ و ۱۲۸۳ و تبریز ۱۲۷۴.^۲
- [۱۷۴] السبيل الأqvسد، الدكتور سليمان غزاة، طهران ۱۹۱۷.^۳
- [۱۷۵] شرح فصول بقراط، طهران، ۱۳۰۱.^۴
- [۱۷۶] شرح الجغميني، لموسى بن محمد قاضى زاده، طهران.^۵

عنوان فرعى: بحر الجواهر في حل الطب؛ بحر الجواهر في حل لغات السائر

نويسنده: طبيب هروى، محمد بن يوسف (قرن ۱۰)

به اهتمام: تهرانى، رضى طبيب (قرن ۱۳ ق.)

تهران: چاپخانه آقاميرزا على اكبر بن محمد طائب تهرانى، ۳۸۴ ص.، وزيرى، ۱۲۸۸ ق. چاپ سنگى

۱. تحرير أصول الهندسة والحساب لاقليدس (هندسه)

عنوان فرعى: تحرير اقليدس في علم الهندسة؛ تحرير أصول الهندسة والحساب

ماتن: اقليدس (۲۸۳-۳۰۶ ق.)

شارح: نصيرالدين طوسى، محمد بن محمد، مكنى به ابوجعفر، ملقب به نصيرالدين (۵۹۷-۶۷۲ ق.)

به امر: طبيب تهرانى، اسماعيل بن عبد الباقي (قرن ۱۴ ق.)

مصصح: طبيب تهرانى، اسماعيل بن عبد الباقي (قرن ۱۴ ق.)

كاتب: عبد الجليل (قرن ۱۳ ق.)

تهران: بي چا، ۲۰۹ ص.، خشتى، ۱۲۹۸ ق. چاپ سنگى

۲. خلاصة الحساب (حساب)

نويسنده: شيخ بهايى، محمد بن حسين بن عبد الصمد، ملقب به بهاء الدين (۹۵۳-۱۰۳۱ ق.)

از اين كتاب در دوره قاجار چاپ هاى متعددى موجود است.

۳. السبيل الاqvسد لسنن التمدن الارشد (اقتصاد)

نويسنده: غزاة، سليمان جرجيس (۱۸۵۴-۱۹۲۹ م)

تهران: مطبعة سيد مرتضى، ۴۰۳ ص.، جيبى، ۱۹۱۷ م. چاپ سنگى

۴. شرح فصول بقراط (پزشكى)

ماتن: بقراط بن ايراقليدس

شارح: ابن نفيس، على بن ابى الحزم، مكنى به ابوالحسن، ملقب به ابن سيناي ثانى (۶۰۷-۶۹۶ ق.)

كاتب: قاينى، عبدالله بن محمد على (قرن ۱۴ ق.)

مصصح: حكيم باشى، ابوالقاسم (قرن ۱۴ ق.)

تهران: چاپخانه محمد تقى بن عبدالمحمد تهرانى، ۲۴۶ ص.، جيبى، ۱۳۰۱ ق. چاپ سنگى

۵. شرح الملخص في الهيئة (هيئت)

عنوان فرعى: شرح چغمينى

- [۱۷۷] شرح الجغمینی، لغیاث الدین جمشید، ۱۲۸۴.
- [۱۷۸] الشفاء، للشیخ رئیس ابن سینا، طهران، ۱۳۰۳.^۱
- [۱۷۹] طب النبی ﷺ، لأبی العباس جعفر ابن محمد المستغفری، طهران، ۱۲۹۳.^۲
- [۱۸۰] القانون فی الطب، للشیخ رئیس ابن سینا، طهران، ۱۲۸۶.^۳
- [۱۸۱] الوجیزة النیرية فی الطب، لمیرزا اسمعیل قوام الحکماء، مشهد، ۱۳۳۲.^۴

۷- کتب التراجم والتاریخ والبلدان

- [۱۸۲] رسالة فی مناقب آل النبی ﷺ، لأبی الفضل سدیدالدین شاذان بن جبرئیل، طهران، ۱۵۹۶.^۵

- ماتن: چغمینی، محمود بن محمد بن عمر (?-۷۴۵ق.).
 شارح: قاضی زاده رومی، موسی بن محمد، ملقب به صلاح الدین (?-۸۴۰ق.).
 در دوره قاجار چاپ های متعددی از این کتاب موجود است.
۱. الشفاء فی الالهیات (فلسفه)
 نویسنده: ابن سینا، حسین بن عبدالله، مکنی به ابوعلی (۳۷۰-۴۲۸ق.).
 تهران: کارخانه آقامیرزا عباس، رحلی، ۲۶۴ ص، ۱۳۰۳ق. چاپ سنگی
۲. طب النبی ﷺ (پزشکی)
 نویسنده: مستغفری، جعفر بن محمد، مکنی به ابوالعباس (۳۵۰-۴۳۲ق.).
 [تهران]: بی جا، رقعی، ۱۲۹۳ق. چاپ سنگی
۳. القانون فی الطب (پزشکی)
 نویسنده: ابن سینا، حسین بن عبدالله، مکنی به ابوعلی (۳۷۰-۴۲۸ق.).
 محشی: آملی تهرانی، محمدتقی بن محمد
 محشی: طبیب تهرانی، عبدالباقی (قرن ۱۳ق.).
 مصحح: طبیب تهرانی، عبدالباقی (قرن ۱۳ق.).
 مقدمه: طبیب تهرانی، عبدالباقی (قرن ۱۳ق.).
 به اهتمام: تاجر کاشانی، عبدالرزاق (قرن ۱۳ق.).
 تهران: بی جا، نستعلیق و نسخ، ۴۴۴ ص، وزیر، ۱۲۸۴ق. چاپ سنگی
۴. الوجیزة النیرة (پزشکی)
 نویسنده: قوام الحکماء، اسماعیل بن محمد (۱۲۸۲-؟ق.)
 کاتب: طبیب، محمدحسن
 مشهد: مطبعة خراسان، وزیر، ۱۹۹ ص، ۱۳۳۲ق. چاپ سنگی
۵. احتمالاً مقصود المناقب فضل بن شاذان ملقب به ابن شاذان (?-۲۶۰ق) است که چندین چاپ متعدد در دوره قاجار دارد.

[۱۸۳] روضات الجنات في أصول العلماء والسادات، لمحمد باقر الموسوي الخونساري، طهران، ۱۳۰۴.^۱

[۱۸۴] كتاب صفين، لنصر بن مزاحم، طهران، ۱۳۰۰.^۲

[۱۸۵] مجمع النورين، للحاج أبي الحسن النجفي، تبريز، ۱۳۲۸.^۳

[۱۸۶] مرآة الاطلاع، لياقوت الحموي، طهران، ۱۳۱۰.^۴

۱. روضات الجنات في أحوال العلماء والسادات (سرگذشتنامه)

نویسنده: موسوی خوانساری، محمد باقر بن زین العابدین (۱۲۲۶-۱۳۱۳ق.)

کاتب: محمد باقر (قرن ۱۴ق.)

کاتب: اروجنی اصفهانی، محمد باقر بن محمد حسن (قرن ۱۴ق.)

تهران: بی‌چا، ج ۴، رحلی، ۱۳۰۷ق. چاپ سنگی

۲. وقعة صفین (تاریخ اسلام)

عنوان فرعی: الصفین

نویسنده: ابن مزاحم، نصر بن مزاحم (?-۲۱۲ق.)

مصحح: حسینی کاشانی، فرج‌الله بن هاشم (قرن ۱۴ق.)

کاتب: محمد حسن (قرن ۱۴ق.)

تهران: بی‌چا، ص ۳۰۵، خشتی، ۱۳۰۱ق. چاپ سنگی

۳. مجمع النورین و ملتقى البحرين في احوال بضعة سيد الثقلين الصديقة الكبرى (سرگذشتنامه)

نویسنده: مرندی، ابوالحسن بن محمد (?-۱۳۴۹ق.)

تخلص: امامی خوانساری نجفی، محمد علی بن محمد حسن (?-۱۳۳۲ق.)

تقریظ: فاضل شریانی، محمد بن فضل علی بن عبدالرحمن (۹۱۲۴۵-۱۳۲۲ق.)

تقریظ: شیرازی، محمد تقی بن محب علی بن محمد علی (۱۲۵۶-۱۳۳۸ق.)

تقریظ: حایری مازندرانی، محمد حسین بن زین العابدین بن مسلم (قرن ۱۴ق.)

تقریظ: میرزای شیرازی، محمد حسن بن محمود (۱۲۳۰-۱۳۱۲ق.)

تقریظ: چهاردهی رشتی نجفی، محمد علی بن محمد بن زین العابدین (۱۲۵۲-۱۳۳۴ق.)

تقریظ: کوزه‌کنانی، احمد بن عبدالله (?-۱۳۲۷ق.)

کاتب: محلاتی، زین العابدین بن محمد علی (قرن ۱۴ق.)

تهران: بی‌چا، ص ۳۷۷، خشتی، ۱۳۲۸ق. چاپ سنگی

۴. • مرآة الاطلاع في معرفة الامكنة والبقاع (جغرافیا)

عنوان فرعی: مختصر معجم البلدان

نویسنده: یاقوت حموی، یاقوت بن عبدالله (۵۷۴-۶۲۶ق.)

به اهتمام: تاجر کاشانی، محمد حسین بن رمضان علی (قرن ۱۴ق.)

کاتب: گلپایگانی، محمد تقی بن محمد حسن (قرن ۱۴ق.)

تهران: بی‌چا، ص ۴۲۹، وزیری، ۱۳۱۵ق. چاپ سنگی

این کتاب در دوره قاجار تنها یک بار و به سال ۱۳۱۵ق منتشر شده است.

- [۱۸۷] نفس الرحمن في أحوال السلطان، للحاج ميرزا حسين النوري، طهران، ۱۲۸۵.^۱
[۱۸۸] نقد الرجال، لمير مصطفى التفرشي، طهران، ۱۳۱۸.^۲
[۱۸۹] وفيات الأعيان، لابن خلكان، في مجلدين، تبريز، ۱۲۸۶.^۳

۱. نفس الرحمان في فضائل السلطان (سرگذشتنامه)
نویسنده: نوری، حسین بن محمد تقی (۱۲۵۴-۱۳۲۰ ق.).
تقریظ: ابومحسن همدانی، محمد بن عبدالوهاب بن داود، مکنی به ابومحاسن (?-۱۳۰۵ ق.).
کاتب: گلپایگانی، محمد تقی بن محمد حسن (قرن ۱۴ ق.).
تهران: بی جا، رحلی، ۱۲۸۵ ق. چاپ سنگی
۲. • نقد الرجال (رجال شیعیه)
نویسنده: تفرشی، مصطفی بن حسین (?-۱۰۴۴ ق.).
مصحح: نجم الدوله اصفهانی، عبدالغفار بن علی محمد، ملقب به نجم الدوله (۱۲۵۵-۱۳۲۶ ق.).
تهران: بی جا، ۴۲۷ ص.، وزیری، ۱۳۱۸ ق. چاپ سنگی
۳. وفيات الأعيان و أبناء أبناء الزمان (سرگذشتنامه)
عنوان فرعی: تاریخ ابن خلكان
نویسنده: ابن خلكان، احمد بن محمد بن ابراهيم، مکنی به ابوالعباس (۶۰۸-۶۸۱ ق.).
مصحح: صدر اصفهانی، محمد باقر بن عبدالحسین بن محمد حسین (قرن ۱۳ ق.).
تهران: چاپخانه آقامیرزا علی اکبر بن محمد طائب تهرانی، نسخ، ۲ ج.، ۴۷۲+۶۱۴ ص.، رحلی، ۱۲۸۴ ق. چاپ سنگی
این کتاب در دوره قاجار تنها یک بار و در تهران به سال ۱۲۸۴ ق چاپ و انتشار یافته است.

فهرست منابع

تاریخ منتظم ناصری. اعتمادالسلطنه مراغی، محمدحسن بن علی؛ تصحیح رضوانی، محمداسماعیل. تهران: دنیای کتاب، ۳ ج، ۱۳۶۴ ش.
المآثر والآثار. اعتمادالسلطنه مراغی، محمدحسن بن علی. تهران: چاپخانه خاصه دولتی، ۱۳۰۷ ق. (چاپ سنگی)

Narrative Illustration in Persian Lithographed Books, Ulrich Marzolph, Leiden; Boston: BRILL, 2001.

